MÜHF-HAD Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi • Cilt 31, Sayı 2, Aralık 2025, ISSN: 2529-0142, ss. 2097-2137 • DOI:10.33433/maruhad.1791624.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

İlk Mesleki Hukuk Gazetesi: Hukuk (İnceleme-Dizin)

The First Professional Law Newspaper: Hukuk (Analysis-Index)

Hasret GÜMÜŞ*

ÖZ

19. yüzyılda Osmanlı'da yenileşme hareketleri ile birlikte devletin her alanında reform çalışmaları yapılmıştır. Yapılan çalışmalar hukuk alanında da kendini göstermiş ve kanunlaştırma hareketleri başlamıştır. 1840 Ceza Kanunnamesi Osmanlı hukukunda kanunlaşmanın ilk adımı olmuştur. Akabinde ticaret, ceza ve arazi gibi önemli alanlarda kanunnameler/nizamnameler yayımlanmıştır. Çıkarılan bu yeni kanunnameler/nizamnameler Düstûr'da toplanmıştır. Bu sayede devletin mevzuat kitabı olurken aynı zamanda herkesin ulaşabileceği bir yayın meydana getirilmiştir. Çünkü Düstûr, düzenli olarak çıkarılmış ve neredeyse günümüze kadar ulaşmıştır. Düstûr'a ek olarak Ceride-i Mehâkim ve bu gibi resmî yayınlarla kanunnameler yayımlanmıştır. Hukuk alanında süreli yayınların arttığı bu dönemde ticaret ve eğitim alanlarında çok öncesine tarihlenen bireysel yayınlar ve mesleki gazeteler çıkarıldığı görülmüştür. Bu yayınlar incelendiğinde herkesin takip edebileceği özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hukuk alanında da resmî kurumlarca çıkarılan yeni düzenlemelerin hukuk alanında çıkarılacak bir mesleki gazete ile yaşanılan dönüşümün topluma duyurulması gerekmektedir. Hukuk alanındaki mesleki gazeteye hukuk reformu sürecinde ihtiyaç duyulmuştur. 1890 yılında Osmanlı'da ilk hukuk gazetesi Hukuk adıyla Doktor ve hukukçu İlyas Matar ile hukukçu İlyas Ressam tarafından çıkarılmıştır. Hukuk Gazetesi'nin yaklaşık altı yıl süren yayın hayatında toplam 50 sayı çıkarılmış ve 1896 yılında maddi destek görememesinden dolayı yayın hayatına son verilmiştir. Gazetede, genel olarak yayın dönemi içerisinde çıkarılan kanunlar, açıklanmaya muhtaç olan mahkeme ilamları ve önemli konularda makaleler farklı mesleklerden kişiler tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada, hukuk alanında ilk meslek gazetesi olan Hukuk Gazetesi'nde yazılan makalelerin muhtevasının tespiti ile yaşanan değişimin gazeteye yansıdığı hususları ve gazetenin temel amacına ulaşıp ulaşmadığı gibi sorulara cevap aranmıştır. Belirtilen hedeflere somut örnekler sunmak ve gelecekte yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edebilmek amacıyla, çalışmanın sonuna Hukuk Gazetesi'nin dizini eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Hukuku, İlk Hukuk Gazetesi, Kanunnameler, İlyas Matar, İlyas Ressam.

* Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Konya / Türkiye, E-mail: hasrettgumus@gmail.com, ORCİD: 0000-0002-6776-9354.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Hasret GÜMÜŞ

E-posta/E-mail: hasrettgumus@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 26.09.2025 **Kabul Tarihi/Accepted:** 01.12.2025

How to cite this article/Atıf için: Hasret Gümüş, 'İlk Mesleki Hukuk Gazetesi: Hukuk (İnceleme-Dizin)' 2025 31 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Fehim Üçışık'a Armağan) 2097-2137. DOI: 10.33433/maruhad.1791624.

ABSTRACT

In the 19th century, modernization efforts in the Ottoman Empire led to reforms across various state institutions, including the legal system. The 1840 Penal Code marked the beginning of legal codification, followed by regulations in areas such as commerce, criminal law, and land tenure. These were compiled in the Düstûr, which functioned both as a legislative compendium and a publicly accessible resource, published regularly and enduring through the years. Alongside it, official periodicals like Ceride-i Mehâkim published legal texts. While legal publications expanded during this period, earlier individual and professional journals in commerce and education had already appeared. These publications were designed to be understandable to a general audience. As legal reforms increased, the need to convey these developments to the public through a professional legal newspaper became evident. This need materialized with the founding of Hukuk in 1890 by Dr. and lawyer İlyas Matar and lawyer İlyas Ressam. The newspaper ran for six years, publishing 50 issues before ceasing in 1896 due to financial constraints. Hukuk featured new laws, judicial interpretations, and legal commentary written by contributors from various professional backgrounds, serving as an essential medium for legal communication and public engagement with jurisprudential developments.

This study seeks to identify the content of the articles published in 'Hukuk', the first professional legal newspaper in the Ottoman legal field, and to examine how the ongoing legal transformations were reflected in its pages. It also investigates whether the newspaper achieved its fundamental objectives. In order to provide concrete examples aligned with the stated objectives and to serve as a foundation for future research, an index of 'Hukuk' has been appended to the conclusion of the study.

Keywords: Ottoman Law, First Law Newspaper, Codes, İlyas Matar, İlyas Ressam.

I. GİRİŞ

Osmanlı hukuku kuruluşundan bu yana şer'î ve örfi hukuk kuralları olarak iki ana unsur üzerine göre şekillenmiştir. Ancak III. Selim döneminde başlayan yenileşme hareketleri, II. Mahmut döneminde ekonomi, eğitim ve idarî sahada hızlı bir reform ile eski düzen radikal değişime uğramıştır[1]. Çağın hukuk düzenine uyum ise Reşit Paşa'nın Tanzimat'ı ilan etmesiyle başlamıştır. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'nda yer alan herkes için eşitlik ve adalet kavramları kanunlaşma sürecini hızlandırmıştır. Bu gelişmelere ek olarak kanunlaşma hareketlerinin yaşandığı dönemde 1840 tarihli Ceza Kanunnamesi Tanzimat'ın ilanından kısa bir süre sonra yayınlanmıştır. Böylece Sultan Abdülmecid döneminde çıkarılan bu kanunname ile şer'î hukuka dokunulmamakla birlikte örfi hukuk yani İslam hukuku dışında kalan hukuki düzenlemelere, çağına uygun usulde düzenlemeler eklemlenmiştir. Söz konusu kanunnamenin tam anlamıyla klasik Osmanlı hukukundan farklı ilkeler içermemesinden dolayı 1851 yılında yeni bir ceza kanunnamesi ilan edilmiştir. Ancak bu kanunnamede de cezaların detaylı olarak ele alınmaması yeni bir ceza kanunnamesinin daha tertip edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu anlamda kanunlaşma sürecinde ceza hukuku alanında uzun süre yürürlükte kalacak olan kanunname, 1810 tarihli Fransa Ceza Kanunnamesinden örnek alınarak

1 İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yılı (26. bası, Timaş 2008).

hazırlanan 1858 Ceza Kanunnamesidir[2]. Yukarıda ifade edildiği gibi bu kanunnameler ile şer'î hükümlerden ayrılmaya yani uzaklaşmaya başlandığı görülmektedir.

Tanzimat döneminde çıkarılan bu ve benzeri kanunnamelerin uygulanabilmesi için, mevcut yargı sistemine nizamiye mahkemeleri[3] eklenmiş, böylece yargı teşkilatı açısından ikili (düalist) bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu yeni yargı sisteminin sağlıklı bir biçimde işlemesi ve modern hukuk düzenine uyum sağlaması amacıyla 1861 Usul-ı Muhakeme-i Ticaret Nizamnamesi[4], 1863 Ticaret-i Bahriye Kanunnameleri[5], 1879'da Usul-ı Muhakeme-i Hukukiye Kanunnamesi[6] ve 1879'da da Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiyye Kanun-ı Muvakkatı[7] ile nizamiye mahkemelerinin görev ve işleyişine dair yeni kanunnameler hazırlanmıştır[8]. Bu noktada, kanunlaşma sürecinde yapılan düzenlemelerle mahkemeler yeniden teşkilatlanmıştır. Nizamiye Mahkemelerinin teşkilatlanmasında 1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi[9] önemlidir. Nizamname ile vilayetler liva, kaza ve sancaklara bölünmüş ve mahkemeler her yerleşim birimi için kurulmuştur[10].

Osmanlı'nın hukuk ve yargı alanında yapılan bu değişimlerin ve dönüşümlerin seyrini izlemek adına bahsedilen kanunnameleri incelemek önemlidir. Bilhassa bu değişimlerin yayınlar aracılığıyla toplumun her kesimine duyurmak da gereklidir. Hazırlanan kanunnamelerin ilan edilme çalışması adına bir araya getirilmesi ilk kez merkezî idare tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda kanunnamelerin bir mevzuat kitabında toplanması ile Düstûr meydana getirilmiş, böylece Osmanlı hukukunda yeni resmî yayın dönemi başlamıştır[11]. Resmi bir kitap olan Düstûr ilk defa 1851 yılında Ahmet Cevdet Paşa'nın girişimleriyle yayımlanmıştır. Tanzimat'ın başlangıcından o tarihe kadar yürürlükte olan hukukî mevzuat Düstûr'da toplanmış ve 142 sayfa halinde kaleme alınmıştır[12]. Düstûr, kanunların toplandığı resmî mevzuat özelliğini bir süre tek başına sürdürmüştür. Daha sonra 1868 yılında kurulan *Divan-ı Ahkâm-ı Adliyenin*[13] teşkilat yapısında yapılan kanunî düzenlenmeler

2 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr,* 1. Tertip, (1) (28 Zilhicce 1274 / 08. 08. 1858) 537-597; Ahmet Gökçen, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri* (1. Bası, 1989).

3 Nizamiye mahkemelerinin kuruluş süreci, teşkilatlanması ve gelişmesine dair bkz. Sedat Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu (Nizâmiyye Mahkemelerinin Kuruluşu ve İşleyişi 1840-1876)*, (Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2004).

4 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr,* 1. Tertip, (1) (10 Rebiülahir 1278 / 15. 10. 1861) 780-811.

5 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr,* 1. Tertip, (1) (6 Rebiülevvel 1280 / 22. 08. 1863) 466-537.

6 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr*, 1. Tertip, (4) (2 Recep 1296 / 25. 06. 1879) 257-318.

7 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr*, 1. Tertip, (4) (5 Recep 1296 / 25. 06. 1879) 131-224.

8 *Düstûr*, T 1, C 4, 136; Nizamnamenin günümüz metni için Bk. Ahmet Gökçen, '1269 (1879) Tarihli Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiyye Kanun-ı Muvakkati' (1994) 4, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 203, 288.

9 Kanunnamenin tam metni için Bk. *Düstûr*, 1. Tertip, (1) (29 Şevval 1287 / 20. 01. 1871) 625-652.

10 Cenk Reyhan, '1864-1871 Vilayet Nizamnamelerinde İdare Meclisleri: Osmanlı Taşrasında "Bir Örnek Yönetim Modeli"nin Kuruluş Sorunu', Erkan Tural-Selim Çapar (edr), *1864 Vilayet Nizamnamesi* (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü 2015) 51, 69.

11 Düstûr'un ciltlerine TBMM'nin kütüphane web sitesinde online olarak erişilmektedir. bkz. https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/943870e6-d252-4eeb-a24d-eddaad616be8. Ayrıca Prof. Dr. Mehmet Akman, günümüz Türkçesi ile Düstûr'un fihrist ve Dizinine dair bir çalışma yapmıştır. bkz. Mehmet Akman, 'Tanzimat'tan Cumhuriyet' Osmanlı Hukuk Mevzuatı-I, I. Tertip Düstur'un Tarihî Fihrist ve Dizini' (2007) (3)
Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları 67 vd.

12 Mehmet Akif Aydın, 'Düstur' (1994) (10) DİA 48, 48.

13 Nizamiye mahkemelerinin temyiz merci görevini üstlenen Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin kuruluşu, teşkilat yapısı ve

neticesinde yeni bir resmî yayın hazırlanmıştır. Bu yayın *Ceride-i Mehâkim* olup 1873 yılında her pazartesi günü sekiz sayfa olarak haftalık periyotlarla yayımlanmaya başlamıştır[14]. Mahkemeler gazetesi anlamına gelen Ceride-i Mehâkim, kanunların maksat ve hükümlerini ayrıntılarıyla açıklığa kavuşturmak, hükümlerin uygulanışını göstererek anlaşılır bilgiler vermek, temyiz mahkemesi ilamlarını, Adliye Nezareti'nin genel yazışmalarını, tebliğ ve tamimlerini, bazı kanunî mütalaaları yayımlamak olup özellikle nizamiye mahkemeleri hâkimlerine yardımcı olması amacıyla çıkarılmıştır[15]. Ayrıca Düstûr'da ele alınmayan kanun veya nizamname maddelerine de Ceride-i Mehâkim'de yer verilmesi amaçlanmıştır[16]. Yayın amacına dikkat edildiğinde Ceride-i Mehâkim'in Düstûr gibi resmî bir yayın organı olma özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır[17].

Çıkarılan kanun, nizamname, kararname gibi mevzuatın ilan edilmesi ve değerlendirilmesi gibi hususlar dikkate alınarak; Mecmûa-i Lahikâ-i Kavânîn, Hukuk, Hukuk Mecmûası, Ravza-ı Hukuk, Mecmûa-i Mukarrerat-ı Temyiziye, Darülfunun Hukuk Mektebi Mecmûası, Şuunat-ı Hukuk, Ez-Medrese-i Hukuk, İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavânîn Mecmûası, Kavânîn ve Nizamat Mecmuası, Hadisât-ı Hukukiyye, Muharrerât-ı Umûmiye-i Adliyye, Muhâmat gibi süreli yayınlar da çıkarılmıştır. Ancak bu yayınlar kanunları ilan etme amacını taşımakta olup kanunların tartışmaya açıldığı veya hukukî mevzuatların ele alındığı yayınlardır[18]. Oysaki bu anlamda eğitim, ticaret ve tıp alanlarında mesleki gazeteler çıkarılmıştır[19]. Bu minvalde ticaret alanında bilinen ilk meslekî gazete 1856 yılında çıkarılan Ceride-i Ticaret adlı gazetedir. Gazetede kaleme alınan yazılarla tüccarların birbirleriyle haberleşmeleri sağlanmış ve imal edilen malların toplumun her kesimine duyurulması hedeflenerek toplumun bilgilendirilmesi yoluna gidilmiştir[20]. Yüzyılın önemli ilerlemelerinden olan

görevlerine dair ilk müstakil çalışma Ali Turan tarafından ele alınmıştır. Ali Turan, 'Divân-ı Ahkâm-ı Adliye: Kuruluşu, Teşkilat ve İşleyişi' (Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi 2020), Fatmagül Demirel, *Adliye Nezareti* (2. Bası, Boğaziçi Üniversitesi 2010) 18-19.

14 Hulusi Yavuz, 'Ceride-i Mehakim' (1993) (7) DİA 408; Ali Rıza Önder, 'Ceride-i Mehakim'den Yargıtay Dergisi'ne' Yargıtay Dergisi (1976) 2 (4) 121, 121.

15 Yavuz (n 14) 408.

16 1296 senesinden 1301 senesine kadar Ceride-i Mehâkim'de ele alınan kanunların hukuk kısmı fihristi Zabıt Kâtibi Abdurrahman Hakkı tarafından 1301 (1883/1884) senesinde *Rehber-i Kavanin Lahikası-Ceride-i Mehakim Fihristi* adıyla yayımlanmıştır (Mihran Matbaası 1301); Ayrıca Ceride-i Mehakim'in ilk 1-149 arasındaki sayının fihristi de Sevda Kutengin tarafından çalışılmıştır. Bk. Sevda Kutengin *Adliye Ceridesi Alfabetik Arama Cetveli Sayı 1-149* (Hapis Evi Matbaa 1936) 1 vd.

17 Ceride-i Mehakim Dergisi'nin, yayın hayatı süresince zaman zaman isim değişikliklerine uğradığı görülmektedir. Bu kapsamda, 1901 yılından itibaren "Ceride-i Adliye" adıyla yayımlanmış, 1929 yılında Latin harflerinin kabulüyle birlikte "Adliye Ceridesi" ismini almıştır. Nihayetinde, 1946 yılında "Adalet Dergisi" adıyla yayımlanmaya başlamış ve bu adla yayın hayatını günümüze dek sürdürmüştür. Ali Rıza Önder, 'Ceride-i Mehakim'den Yargıtay Dergisi'ne' (1976) 2 (4) Yargıtay Dergisi 121, 130 vd; Adalet Dergisi'nin bütün sayıları Adalet Bakanlığı'nın resmi sayfasında en eski sayılarından itibaren bütün sayıları mevcuttur. bkz. https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/ceride-i-mehakim.html.

18 Fatma Demirel, 'Kütüphane Rafında Okuyucusunu Bekleyen Bir Yayın: İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavanin Mecmuası' (2005) 3 (5) TALİD 755, 755.

19 Server İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve* Politikaları (1. Bası, Başvekalet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları 1943) 13; Fatmagül Demirel, *II. Abdülhamid Döneminde Sansür* (2. Bası, Bağlam İstanbul 2007) 28; Ziyad Ebuziyya, 'Tanzimat'a Osmanlı Basının Tesiri' *150. Yılında Tanzimat* (Aydınlar Ocağı 1990) 64; M Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi* (5. Bası, DR Yayınları 2005) 200.

20 Aziz Tekdemir, 'Osmanlı Devleti'nde İlk Ticari Gazete: Ceride-i Ticaret' (2011) 13 (1) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 209-221.

bu gibi özel ve resmî gazeteler, iç ve dış haberlerin dahil edilmesiyle de kamuoyunu bilinçlendirme rolünü üstlenmiştir[21]. Neticede toplumun her kesiminden kişiler süreli yayınlar ile uzmanı oldukları konuları yayınlar aracılığıyla tartışma imkânı bulmuşlardır.

Hukuk alanında çıkarılan bir yayın da Arisdakis Kasbaryan tarafından neşredilmiş olan Mecmûa-i Lahikâ-i Kavânîn'dir. Kasbaryan, bir süre çıkardığı bu yayın ile 1884-1897 yılları arasında hazırlanan ve Düstûr'da yer almayan nizamname ve talimatnameleri kaleme alarak üç ciltlik bir külliyat oluşturmuştur[22]. Bu yayınlar Türk hukuk tarihinde kanunnamelerin ve talimatnamelerin incelenmesi yönünde ve bilhassa hukuk alanında yaşanılan dönüşümün tetkik edilebilmesi açısından göz ardı edilemeyecek yayınlardır. Ancak görüldüğü gibi ele alınan gazete ve dergilerde salt kanunlar ve talimatnameler neşredilmiştir[23]. Bu sebeple hukuk ilminin esaslarını inceleyen veya kanun maddelerinin mukayese edilerek görüşlerin bildirildiği bir yayın organı neredeyse XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar yayın hayatında yer almamıştır. Osmanlı'da, bu yüzyılın sonuna kadar süreli yayınlar sayı bakımından hayli zenginleşmiş, ancak ne yazık ki hukuk alanında özel ve meslekî bir yayına başlanmasında uzun bir süre gecikme yaşanmıştır. Ayrıca yukarıda bahsedilen yayınların çoğu, doğrudan meslekî bir kimlik taşımadığı için hukuk alanında gerçek anlamda bir uzmanlık gazetesi henüz ortaya çıkmamıştır. İşte bu boşluğu dolduracak isim, dönemin dikkat çeken hukukçularından İlyas Matar olmuştur. Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Azası ve Doktor İlyas Matar, hukuk alanındaki bu eksikliği tespit etmiş ve 1890 yılında "Hukuk" adlı ilk meslekî gazeteyi yayımlamaya başlamıştır.

Hukuk alanında, kanunname/nizamname veya talimatnamelerin ele alındığı resmî yayınlara karşılık İlyas Matar'ın çıkardığı Hukuk Gazetesi'nde, mahkemede görülen davaların haber niteliğinde işlenmesi, Avrupa mahkemelerinde görülen önemli davaların karşılaştırılarak yayımlanması ve hukuka dair ilgi çekici soruların cevaplanması gibi hukuk alanında merak edilenler kamuoyuna açılmıştır. Ayrıca dava konuları da mukayese edilerek bu alana ilgi duyan okuyucuların istifade etmesinin de amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Hukuk Gazetesi tarih ve hukuk tarihi açısından kendi dönemine ait konuları kapsayan ilk hukuk gazetesi olduğundan gazetede ele alınan konuların ve gazetenin işleyişinin incelenmesi gerekli görülmüştür. Böylece bu çalışmada, Hukuk Gazetesi'nin genel özellikleri tetkik edilmiş, gazetede ele alınan konuların genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve ek olarak sayı ve makalelerin dizini hazırlanmıştır. Bu doğrultuda söz konusu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara çağın hukuk düzenini anlayabilmek adına gazetedeki konuların yol göstereceği düşünülmektedir. Bunlarla birlikte ilk meslekî gazete olması sebebiyle, gazetenin ele aldığı konular ve gazetenin geçirdiği süreç ele alınacaktır[24].

21 Ortaylı (n 1) 224.

22 Demirel, 'Kütüphane Rafında Okuyucusunu Bekleyen Bir Yayın' (n 18) 757; Esere online erişilebilmekte olup bunun için TBMM'nin online kütüphanesine bkz. https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/7753a324-613c-4eef-a4de-c057a28338b1, Erişim Tarihi 10 Ekim 2021.

23 Hukuk alanında çıkarılan süreli yayımlara dair yaptığımız literatür taramasını üzerinde çalıştığımız Hukuk Gazetesi'nin 1890 yılında yayına başlamasına kadar getirdik. Bundan sonra ilgili alanda çeşitli dergi ve gazeteler yayın hayatına girmiştir. Bk. Demirel 'Kütüphane Rafında Okuyucusunu Bekleyen Bir Yayın' (n 18) 755.

24 Gazete hakkında yaptığımız literatür taramasında gazeteyi konu alan müstakil bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla

II. HUKUK GAZETESİ

A. GAZETENİN İMTİYAZ SAHİBİ: İLYAS MATAR VE İLYAS RESSAM

Gazetenin imtiyaz sahibi İlyas Matar, Tüccar Edip Efendi'nin oğlu olup 20 Zilkade 1272 / 23 Temmuz 1856 tarihinde Beyrut Vilayetinde Rum Ortodoks bir ailede dünyaya gelmiştir. İlyas b. Dîb b. İlyas Matar, aslen Hasbaya doğumlu olup, 1860 yılında şehirde meydana gelen kargaşa nedeniyle ailesiyle birlikte Beyrut'a göç etmiştir. 19. yüzyılın sonlarında dönemin aydınları arasında yer alan Matar, aynı zamanda Ahmed Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım'a Fransızca öğretmenliği yapmıştır[25].

Beyrut'taki sekiz sene süren ilk eğitim hayatında Ulûm-ı İbtidaiye, Tıbbiye ve Riyaziyye konularıyla mesai geçirmiş ve eğitimine devam etmesi için İstanbul'a taşınmıştır. İstanbul'da, önce Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye başlamış ve buradan 24 Ağustos 1292 / 5 Eylül 1876 tarihinde doktor olarak alâ derece ile mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra meslek hayatına başlayan İlyas Matar, hıfzıssıhha öğretmenliği, tıbbiye müfettişliği ve diğer çeşitli memurluklarda görev almıştır. Matar'ın meslek hayatı, 1 Teşrin-i Evvel 1296 / 13 Ekim 1880 tarihinde 1000 kuruş maaşla Maarif Nezareti telif tercüme idaresi tercümanlığına tayin edilmesiyle başlamıştır[26]. Bu görevi sırasında 380 kuruş ek maaş ile aynı zamanda Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de hıfzıssıhha muallimliği yapmıştır. Emniyet Teftişliği, tercümanlık kalemi Fransızca-İngilizce kitapların kontrol memurluğu ile Hamidiye Ticaret Mektebi'nde tercüme usulü ve tıp tarihi dersleri vermiştir. Matar'ın yoğun başarılı memuriyet hayatında yüksek okullar müfettişliği yaptığı sicil dosyasından anlaşılmıştır. 1880 yılında Maarif Nezareti'ndeki bu görevine başlayan Matar çeşitli pozisyonlardaki görevlerini yerine getirdiği dönemde Mekteb-i Hukuk'taki eğitimini 27 Mayıs 1302 / 8 Haziran 1886 tarihinde alâ dereceyle tamamlamıştır. Bundan sonra Adliye Nezareti'ndeki memuriyet hayatı başlamıştır, diyebiliriz. Diğer taraftan da öğretmenlik görevlerine de devam etmiştir[27].

---

birlikte gazetenin ismi, Fatmagül Demirel'in *Kütüphane Rafında Okuyucusunu Bekleyen Bir Yayın: İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavanin Mecmuası* adlı makale çalışmasında hukuk alanında çıkarılan süreli yayınlar listesi arasında geçmektedir. Bunun yanında, hukuk alanında "Hukuk", "Hukuk Mecmuası" ve "Hukuk Gazetesi" adlarıyla çeşitli yayınların yapıldığı görülmektedir. Osmanlı arşivindeki kayıtlarda ise bu isim benzerlikleri, zaman zaman karışıklığa neden olmuştur.

Bu konuda, Mahmud Esad Kalıpçı tarafından hazırlanmış bir çalışmada, 1915 (1331) yılında çıkarılan "Hukuk Mecmuası" ele alınmakta ve bu mecmuanın beşinci ve altıncı nüshalarından ellişer adet gönderilmesine ilişkin bir belge incelenmektedir. Kalıpçı, belgenin tam olarak hangi yayını kastettiğinin anlaşılamadığını vurgulamaktadır. Ancak belge tarihine bakıldığında, tarafımızca hazırlanmış olan gazetenin 1896 yılında yayın hayatını sonlandırdığı ve belgenin 1921 gibi geç bir tarihe ait olduğu göz önüne alındığında, söz konusu belgenin bu gazeteyle ilgili olma ihtimali zayıftır. Mahmud Esad Kalıpçı, 'Nağmesi Yarıda Susan Erganun: Son Dönem Osmanlı Hukukçularından Seyyid Haşim Bey' (2010) 10, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, 102.

25 Ahmed Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım henüz on yaşındayken İlyas Matar'dan Fransızca dersleri almış ve bu dil becerisini oldukça geliştirmiştir. İlyas Matar ve Fatma Aliye Hanım'ın öğretmen-öğrenci ilişkisi hatıralarda yer almıştır. Ahmet Mithat Efendi, *Fatma Aliye Hanım yahut Bir Muharrire-i Osmaniyenin Neşeti*, (çev Lynda Goodsell Blake) (Haz Müge Galin) (İsis Yayıncılık 1998) 54-58; H. Emel Aşa, 'Fatma Aliye Hanım (Hayatı – Eserleri – Fikirleri)' (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi 1993) 49-50.

26 Ali Adem Yörük, 'Mekteb-i Hukuk'un Kuruluşu ve Faaliyetleri (1878-1900)' (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2008) 172.

27 BOA, DH. SAİDd., 76/351, 31 Ağustos 1856, 351.

Matar, hukuk mektebinden mezun olmasının ardından 1888 yılında 2000 kuruş maaşla İstanbul Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi azalığına atanmıştır. Bidayet Mahkemesi azalığı, ticaret mahkemesi azalığı ve tekrardan Beyoğlu Bidayet Mahkemesi azalığına tayin edilmiş ve uzun bir süre azalık görevini sürdürmüştür. Matar mahkeme azalığı görevlerini sürdürürken aynı zamanda hukuk ve tıp mekteplerinde öğretmenlik yapmayı bırakmamıştır. Ayrıca Bidayet Mahkemesi azalığı görevi sırasında da Hamidiye Ticaret Mektebi'nde de muallimlik yapmıştır. Bakıldığında Hamidiye Ticaret Mektebi'nin hem 1883 hem de 1888 yılındaki öğretmen kadrosunda İlyas Matar yer almıştır[28]. Usûl-ı Muhakemat-ı Cezaiyye dersleri vermiş ve hıfzıssıhha muallimliği yapmayı da bırakmamıştır. Matar'ın yoğun mesaisi ve tayin edildiği birçok görevleri yerine getirmesinden dolayı rütbesi yükseltilmiştir.[29]

İlyas Matar, yoğun çalışma hayatı boyunca Türkçe ve Arapça'nın yanında İngilizce ve Fransızca dillerine derin bir hakimiyet kazanmıştır. Matar'ın birden fazla dili öğrenmesi ve yazma yeteneğinin güçlü olmasıyla eserler kaleme almıştır. Yayınlanan eserlerine bakıldığında Usûl-i Hıfz-ı Sıhhat-i Umumiye (1887), İlm-i Hıfz-ı Sıhhat-i Diğer, Korela Risalesi, Saadet-i İmam ve Suriye Tarihi (1874) gibi dikkat çekici eserleri olup bu çalışmaları Osmanlı entelektüel dünyasına kazandırmıştır[30]. Tarih, tıp ve hukuk alanlarında öğretmenlik yapan Matar, bilgisini yalnızca ders kürsülerinde değil, kalemi aracılığıyla da paylaşan çok yönlü bir münevver olarak Osmanlı'nın son döneminde saygın bir yer edinmiştir. Kendisi 1909 yılının sonlarına doğru Beyrut'a dönmüş ve 1910 yılında vefat etmiştir[31].

İlyas Ressam, Matar gibi Mekteb-i Hukuk-ı Şahane'de hukuk eğitimi almış ve Adliye Nezareti'nde görevlendirilmiştir. Ressam'ın eğitim hayatı ve memuriyet süreci hakkında pek fazla bilgi sahibi olamazsak da gazetenin çıkarıldığı 1890-1896 yılları arasında Ressam'ın dava vekili olarak görevini sürdürdüğü bilinmektedir[32]. 1892 yılında da *Hukuk* Gazetesi sayesinde beşinci rütbesi bir derece yükseltilmiştir[33]. İlyas Matar ve İlyas Ressam'ın hem meslekî kimlikleri hem de gazete yayıncılığındaki ortak çalışmaları, dönemin hukuk çevrelerinde ne denli etkili bir kadro oluşturduklarını da

28 Ayşenur Erdoğan, 'Hamidiye Ticaret Mektebi' (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2016) 41-46; İlyas Matar Beyrutlu olması sebebi ile Beyrut İstinaf Mahkemesi azalığına tayin edilmesi düşünülmüştür. Ancak Yıldız Sarayı, devlet içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlıktan dolayı Hristiyanların çok olduğu bir yere yine bir Hristiyan'ın tayin edilmesi uygun görülmediğini bildirmiştir. BOA, Y. EE. 38/31 22 Mart 1888; İlyas Matar Sicil-i Ahval dosyasındaki tercüme-i haline bakıldığında da Beyrut İstinaf Mahkemesi azalığına tayin edilmediği görülmektedir.

29 BOA, İ. TAL., 99/58, 12 Temmuz 1895.

30 BOA, DH. SAİDd., 76/351, 31 Ağustos 1856, 351; İ. AZN., 19/5, 9 Nisan 1896; Barış Yılmaz, 'Kitapçı Arakel'in Yayın Katalogları' (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi 2015) 80; İlyas Matar, kaleme aldığı Hıfz-ı Sıhhat-ı Umumiye eseri ile II. Abdülhamid tarafından üçüncü rütbesi mecid-i nişana yükseltilmiştir. BOA, İ. DH., 1049/82437, 20 Eylül 1887, 3; "Rehber-i İlm-i Hıfz-ı Sıhha" ile "Kolera Risalesi" başlıklı eserleri vardır. İlyas Matar, Kolera Risalesi: Koleraya Dair Mütâlaât-i Tıbbiye ve Tedâbir-i İhtiyatiye ve Sıhhiyeyi Hâvi (İstanbul, 1300); Bunların yanında Matar, Ahmet Cevdet Paşa'ya ait "Takvimü'l – Edvar" başlıklı risaleyi Arapçaya tercüme etmiştir. (Mahmud Bey Matbaası, İstanbul, 1298/1881). Yine İlyas Matar, Ömer Hilmi Efendi ve Abdüssettar Efendi Mecelle şerhlerini birleştirerek Arapça'ya çevirmiş, bu çeviri 1883 yılında basılmış ve yakın zamanda da Abdüssettar Ebu Ğudde'nin tahkikiyle yeniden neşredilmiştir.

31 Serkis, Yusuf İlyan, *Mu'cemü'l-Matbuati'l-Arabiyye*, Mektebetu Ayetullah Maraşî Necefî, Kum, 1410, c. 2, s. 1758.

32 BOA, MF. MKT., 261/7.

33 BOA, İ. DH., 1272/100034, 13 Mayıs 1892; Ayrıca İlyas Ressam'ı 31 Temmuz 1908'de dava vekilleri toplantısında görüyoruz. 1922 tarihli İstanbul Barosu Levhasına 34 numarasıyla kayıtlıdır. Şerafettin Can Erdem, "Cumhuriyet Öncesinde Avukatlık ve İstanbul Barosu'nun Kuruluşu", Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 39, İstanbul 2018, 127-168, s. 153.

göstermektedir. Bu bağlamda, gazetenin yayın kadrosu ve amacı, bu iki ismin öncülüğünde şekillenen gazetenin entelektüel çerçevesini yansıtır niteliktedir.

B. GAZETENİN TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Doktor İlyas Matar, Hukuk Gazetesi'ni Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi azalığı sırasında matbuat idaresinden aldığı bir ruhsatla çıkarmıştır[34]. Gazetenin imtiyaz sahibi Matar olurken gazetenin yayın müdürlüğü görevini ise yine hukukçu olan dava vekili İlyas Ressam üstlenmiştir[35]. Başyazar ve yönetici olarak gazetenin yayın sürecini üstlenen bu hukukçular, görevlerini son yayına kadar sürdürmüşlerdir. Gazete, 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890) – 1 Zilkade 1313 (14 Nisan 1896) tarihleri arasında altı sene süren yayın sürecinde toplam 50 sayı olarak çıkarılmıştır[36]. Senede bir ay tatil edilmesi ve ayda bir kez yayımlanması planlanan gazetenin, bir yıl içindeki yayın sayısı incelendiğinde düzenli çıkarılmadığı tespit edilmiştir. Nitekim bir yıl içerisinde gazetenin 11 sayı çıkarılması gerekirken sadece 1890 ve 1891 yıllarında tam sayı olarak yayımlanmıştır. Sonraki yıllarda ise sayılarda yarı yarıya bir düşüş olmuş ve 1896 yılında sadece iki nüsha neşredilebilmiştir.

Gazete Türkçe ve Arapça olmak üzere iki dilde yayımlanmıştır. Bunun sebebinin İlyas Matar'ın Beyrut'ta yetişmesi ve eğitimi sırasında Arapça dersi almış olmasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Matar'ın iki dili çok iyi biliyor olmasıyla her iki dili bilenlerin veya en az bir dili bilenlerin rahatlıkla okuması temenni edildiği düşünülmektedir. Türkçe ile yapılan yayının sayfası 16-24 aralıklarında değişiklik göstermiştir. Öncelikle, gazetenin Türkçe nüshası hazırlanmış, nüshanın sonunu takiben Arapça kısmı kaleme alınmıştır. Ebat bakımından ise 15,5×23,5 ölçülerinde düzenlenmiştir. Gazetenin basımı için Hakkâk Serviçen Matbaası'ndan istifade edilmiş, idaresi ise İstanbul Hamidiye Türbesi yakınındaki Kazasker Hanı 8 numarada icra edilmiştir.

Gazetenin başlığı *Hukuk* ile başlamakta ve ardından, "İşbu gazete hukuk-ı idare ve *adiyye ve ticariyye ve cezaiyye ve hukuk-ı düvel ve muhakemât-ı mühimmeden bahis ve ayda bir kere Türkçe ve Arapça neşr olunur. Bir senelik abone bedeli Dersaadet içun* üç ve taşraya üç buçuk mecidiye ve bir nüshası bir çaryek *(dörtte bir) sim mecidiyedir,* denilerek gazetenin hangi alanlardaki konulara değineceğine atıfta bulunulmuş ve ücret tarifesi bildirilmiştir[37]. Gazetede farklı alanların hukukî yönüne değinilmesinden dolayı gazetenin ilk sayısından itibaren Beyrut, Cebel-i Lübnan, Şam, Bağdat, Trablusgarp, Halep, Urfa, Musul, Akka, Kudüs, Adana, Mersin, Mısır ve İskenderiye'den çeşitli meslek dallarından kişiler gazeteye abone olmuşlardır.

Gazete, Hasan Duman'ın Osmanlı süreli yayın koleksiyonu tasnifinde yer almakta olup nüshaları iki ayrı kütüphanede muhafaza edilmektedir. Birincisi, 1956 SA 285, Mikrofilm No: 1432-1433 künyesi

34 BOA, DH. SAİDd., 76/351.

35 İlyas Ressam hukuk mektebinden mezun olup dava vekilliği görevini yürüten bir hukukçudur. *Hukuk* (1), s 1.

36 Gazetenin bütün nüshalarına dijital olarak Milli Kütüphane'nin resmi sayfasında ulaşılmaktadır.

37 Şekil olarak bakıldığında gazetenin başında büyük harflerle *Hukuk* yazısının olduğu; sağ tarafında yayın sayısı, sol tarafında sayfa numarası, altında ise sayının Hicri, Rumi ve Miladi tarihleri verilmiştir. İlanâtın *be-her satırı içün* üç kuruş *alınur. Mahalli idaresi Dersaadet'te Hamidiye Türbesi ittisalinde Kazasker Han'ında 8 numaralı mahalli mahsusdur.*" İfadeleriyle gazetenin genel ilkelerinden özet şekilde bahsetmektedir.

ile Milli Kütüphanedir.[38] Burada gazetenin, dergi formunda aylık periyotlarla çıkarılmış olduğu düşünülmektedir. Ayrıca gazete Beyazıt Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonunda *Hukuk* adıyla yer almaktadır. Ele aldığımız bu çalışmada her iki koleksiyondan da faydalanılmıştır.[39]

C. GAZETENİN YAYIN KADROSU VE AMACI

Gazetenin yazar kadrosu devlet kademesinde olan her mevkiden memurların dâhil olduğu zengin bir listeden oluşmaktadır. Bunların içerisinde nazır ve hukukçular da yer almaktadır. Öncelikle imtiyaz sahibi İlyas Matar başyazar*(sermuharrir)* olup yazarlar arasında Müdür İlyas Ressam ile birlikte adliye nazırı, tabip nazırı, dava vekilleri, hukuk mezunları ve zabıt kâtipleri gibi kimseler bulunmaktadır. Fazıl Necip, Mahmud Cevad, hukukla uğraşan[40] Bıçakçızade Arif ve Şabcıoğlu Anestas, Adliye Nazırı Rıza, sorgu memuru Şehabizade Mehmed Said, Şerifzade Hasan, Havran Serkezyan, Sekisyan, Girop Setpan, Beyoğlu Savcı Yardımcısı Kapreil, Tophane Müşiri ve Askeriye-i Şahane Nazırı Zeki, Ezeryan Efendi ve Tabip Nazırı Mirliva Ahmed Hilmi ve ayrıca dava vekillerinden Tukadilyan Efendi, Mösyö Salem ve Hukukçu Mahmud Refik adlı kişiler ile geniş bir yazar kadrosu meydana getirilmiştir. Gazetenin kâtipliğini Edip üstlenirken, hukuk mezunu Abdurrahman Adil[41] de gazetede tercümanlık yapmıştır. Bunların dışında ismini vermek istemeyen kişilerin kaleme aldığı yazılar da imzasız şekilde yayımlanmıştır.

İlk sayısı 27 Zilkade 1307 (15 Temmuz 1890) tarihinde çıkan Hukuk Gazetesi'nin[42] yayınlanmasının nedeni "Beyân-ı Maksad" başlığı altında; "*Asâr-ı terakkiyatıyla* müftehir bulunduğumuz işbu *asr-ı cihân-bâniye atf-ı nazar olunduk da memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i şahanelerinin bir zamandan beru meydan-ı medeniyyete ayrulub ulûm ve fünûn ve terakkiyatı sairede bir merhale-i mühimme kat' eylediği* görülür. Bu sırada şâhrâh-*ı medeniyete* îsâl *iden tarik ve meabir-i küşâd olunduğu gibi mekâtib-i mütenevvi'a ve te'sîsât-ı ilmiye tesis buyurularak mütemmehât-ı haseneden olmak üzere hakaîk-i umûr-ı siyâsiye ve fenniyeyi elsine-i muhtelife üzere neşr eden resâil-i muvakkate ile cerideler dahi mevki-i intişâra konulmuştur.* Şuabat-*ı fünûnun her biri için bir müteaddid gazeteler mevcud olduğu halde ale'l-umûm mevâdd-ı hukukiyeden ve vuku-ı rûzmerre-i müşâhede olunan deâvi-i mühimmeden bahis olmak üzere resmî Ceride-i Mehâkimden başka bir ceride müşâhede olunmamıştır",* şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere XIX. yüzyıl, ilim ve fen alanlarında reformlar ve ilerlemelerin yaşandığı bir yüzyıldır. İlerlemelerin zuhur ettiği bu ortamda

38 https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/82, Erişim Tarihi 10 Ekim 2021.

39 *Başlangıçtan Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu,* Hasan Duman (haz) (Ankara Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı 2000) 387.

40 Arif ve Anastas adlı kişilerin isimlerinin önünde bu ifade kullanılmıştır.

41 Abdurrahman Adil son dönem hukukçular arasında entelektüel bir kişilik olarak hukuk ve süreli yayın hayatında önemli çalışmalar yapmış bir kişiliktir. Ayrıca Adil, Mahkeme-i Temyiz hakkında ilk müstakil eseri literatüre kazandırmıştır. Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Ali Turan, 'Abdurrahman Âdil Eren'in Hayatı (1868-1942), Eserleri ve Mahkeme-i Temyiz Adlı Eserinin Tahlili' Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları (2017) (23), 57-81; Yine Abdurrahman Adil ile bir başka çalışma müellifi olduğu yayınların ele alındığı gazetecilik kimliğiyle yaptığı yayınlarla ilgilidir. Konu için bkz. Ali Turan, 'Türk Hukuk Tarihinden Bir Yaprak: Hadisat-ı Hukukiye ve Tarihiye Mecmuası' (2022) 2 (1) Kırıkkale Hukuk Mecmuası 291-322.

42 Duman (n 39) 387.

basının zenginleştiği ve çeşitli dillerde ve alanlarda gazeteler çıkarıldığı da belirtilmiştir. Hatta ilim dalı / meslek kollarında her birinin bir gazete yayınına başladığı, ancak hukuk alanında bir gazete olmadığı vurgulanmıştır. Özellikle söz konusu alanda resmî yayını üstlenen Ceride-i Mehâkim'den başka bir gazete olmadığının da altı çizilmiştir. Bunun üzerine yayın hayatına başlayacak Hukuk Gazetesi; hukuk-ı adiyye[43], bahriye, ceza, devletler hukuku ile yurtiçi ve yurtdışı mahkemelerinde görülen önemli davalardan bahsedilmesi amacıyla bir meslek gazetesi olarak çıkarılmıştır. Bu genel amaçların dışında, daha özelde Adliye Nezareti; Temyiz Mahkemelerinin anlaşılması güç veya muğlak meseleler hakkındaki kararları açıklamak, mahkeme ceridesindeki önemli maddeleri değerlendirmek ve zaman zaman bunlara ilişkin mütalaalar yayımlamakla görevlendirilmiştir[44]. Nitekim bütün bunların yanında Osmanlı ve Avrupa mahkemelerinde görülen çeşitli davaların önemli kısımlarının meslekî açıdan incelenmesi de gazetenin yayın amaçları arasında yer almıştır[45].

İlyas Matar, gazetenin yukarıda belirtilen yayın amaçları doğrultusunda okuyucuların çeşitli açılardan fayda sağlayacaklarını ummuştur. Şöyle ki; hukuk ilmiyle uğraşanlar, müvekkil veya vekil sıfatıyla çalışanlar ile hukuk mektebinden mezun olan kişiler, Hukuk Gazetesi vasıtasıyla hem alandaki yeni gelişmelerden haberdar olabilmekte hem de hukuka dair nitelikli bir başvuru kaynağına erişebilmektedir. Bunun yanında, belirtilen hukuk dallarına ilişkin olarak gazeteye yöneltilen soruların, mesleğin ehli kişilerle istişare edilerek gazetede cevaplanması da gazetenin temel yayın ilkelerinden birini oluşturmuştur[46].

Birinci sayıda gazetenin genel yayın amacından bahsedildikten hemen sonra ilk yazı, "İlm-i Hukuk ve Aksâm-ı Muhtelifesi" başlığıyla hukukun temel bölümleri tanıtılarak bir ön hazırlık yapılmıştır. "*Hukuk me'haz ve mevzu' itibariyle taksim olunur. Me'haz itibariyle Hukuk-ı Tabiye ve Hukuk-ı Mevzû'aya münkasım olduğu gibi mezvu' itibariyle Hukuk-ı Hususiye (yahud şahsiye) ve Hukuk-ı Umûmiyeye münkasımdır. Bunların her biri envâ'i* münasebete göre *aksâm-ı adîdeye münkasımdır*". Metinden naklen alıntı yaparak ele aldığımız bu ifadeler sonucunda, hukukun kaynağı, bölümleri ve insan hayatındaki yeri hakkında bilgi verilmiş ve ilgili alanın temel bilgileri kısa ve öz bir şekilde aktarılmıştır[47]. Bu makaleden sonra genel itibariyle ceza, adiyye, ticaret ve devletler hukuku kapsamına giren çeşitli bilgilerin ele alındığı makalelere ve yazılara neredeyse her sayıda yer verilmiştir.

1. Gazetenin Muhtevası

3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra birçok alanda reform çalışmaları hız kazanmıştır[48]. Yenileşme hareketlerinin yaşandığı bu dönemde devletin neredeyse her alanında yeni bir kanun ya da nizamname hazırlanmıştır. Diğer taraftan yasalar çıkarılırken eski

43 Emlak, istimlak, icar ve isticar, senedât-ı adiyye davalarının hepsi hukuk-ı adiyyeden sayılır. Demirel, *Adliye Nezareti* (n 13) 144.

44 *Hukuk* (1) 3.

45 *Hukuk* (1) 3.

46 *Umûr-ı hukukîye ile uğraşan ve hakâyik-i fenniyeyi ıttıla-i kesb eylemek arzusunda bulunan zevâd ve bâ-husûs* müvekkil ve *vekîl ile ilm-i hukûk tahsidemlinde bulunanlar için müstelzim fevâid-i küllîye bulunmak, Hukuk,* (1) 4.

47 *Hukuk* (1) 5.

48 Ali İhsan Gencer, 'Tanzimat Fermanı'nın İlanı ve Tatbiki Meselesi' (Aydınlar Ocağı 1990) *150. Yılında Tanzimat*, 7.

hukuk düzeni de yaşatılmaya devam etmiş, neticede eski-yeni çatışması ortaya çıkmıştır. Gazetede, Tanzimat Dönemi'nin karakteristik özelliğini ifade etmesi bakımından hukukta düalist bir yapının olduğu[49] ve söz konusu yapının tesir ettiği konuların da gazeteye yansıdığı görülmüştür. Ayrıca bununla birlikte Tanzimat döneminde hukuk ve din arasındaki ilişki, hukuk felsefesi, anayasal düşünceler, aile hukuku, ticaret hukuku ve faiz meselesi tartışılan konular arasında yerini almıştır[50]. Değişen hukukî yapının ve tartışmaya açılan bu konular üzerine getirilen yeni kanunlar ve yetkililerin getirdiği çözüm önerileri de kısmen gazeteye tesir etmiştir.

Hukuk felsefesinin hukukçular arasında bir araştırma konusu olması ve ilgilenilmesi[51] hususu gazete yöneticilerinin de ilgi alanına girmiştir. Gazetenin ilk sayısında hukukun temel kaynakları genel hatları ile verilmiştir. Özellikle hukuk felsefesinin hukuk öğreniminin temelinde olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu minvalde kaleme alınan yazıda, dünyada yaşayan birçok insanın yaşama hakkının, hukukun en önemli hususu olduğu vurgulanmaktadır. Bu hak devam ettikçe aklın yolu ile ilimlerin gelişeceği de ifade edilmektedir. Fakat bu hakkın korunması ile ilimlerin ilerleyebilmesinin gelişmiş bir güvenlik ortamına bağlı olduğunun altı çizilmektedir. Dolayısıyla bu güvenliğin yerine getirilmesi ancak hukuk ile olabilmektedir. Sonuç olarak hukuk, hayatın esaslarını yerine getirebilmek için temel yapı taşıdır[52]. Bu ifadeler hukuk ilminin başında hukuk felsefesinin anlaşılması ve öğrenilmesi bilgisine dair gazete imtiyaz sahiplerinin görüşünü aktarmaktadır. Netice olarak gazete içeriğine bakıldığında dönemin hukuk alanında yaşanan değişimlerin gazeteye yansıdığını söylemek mümkündür.

2. Gazetedeki Sorular ve Cevaplar

Tanzimat döneminin karakteristik özelliklerinden biri olan şer'iyye ve nizamiye mahkemelerinin varlığını birlikte sürdürmeleri, mahkemelerin görev dağılımlarında karışıklığa sebep olmuştur. Yaşanan yargı karışıklığının çözülmesi amacıyla "Mehâkim-i Şer'iyye ile Mehâkim-i Nizâmiyenin Tefrîk-i Vezâif-i Hakkında Tahrirât-ı Umumiye[53]" çıkarılmıştır[54]. Bu yeni yetki dağılımı ile Şer'iyye Mahkemeleri boşanma, nikâh, nafaka, kısas ve diyet, miras ve gaipliğe dair davalara; Nizamiye Mahkemeleri ise ticaret, ceza, iltizam bedeli olan kontrat davaları ile nizamen lazım gelen zarar

49 Bülent Tahiroğlu, 'Tanzimat'tan Sonra Kanunlaştırma Hareketleri' (İletişim Yayınları 1985) (3) Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi 590.

50 Nuran Koyuncu, Yasin Yılmaz, 'Osmanlı'nın Son Yüzyılında Hukuk Düşüncesinin Dönüşümü ve Dönemin Başlıca Tartışma Konuları' (2018) 26 (2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 77, 91-95.

51 Bu konuda ilk hukuk felsefesi kitabımız Hikmet-i Hukuk, Münif Paşa tarafından 1884 yılında yayımlanmıştır. Bu kitaptan sonra hukuk felsefesi konusunun o dönemde hukuk literatürüne yerleştiği anlaşılmaktadır. Münif Paşa, *Hikmet-i Hukûk*, Gökhan Doğan (haz) (Çizgi Kitabevi 2016).

52 *Hukuk*, (1) 1-2. Gazetede ele alınan bu ifadeler Münif Paşa'nın eserinde hukuk felsefesinin, burada olduğu gibi hukukun temel esaslarından biri olan yaşamak hakkı ve hukukun insanın kendisi olduğunu düşünceleri ile ve ayrıca "Hukuk Felsefesinin Kökeni ve Kaynağı" başlığı altındaki ifadeleriyle örtüşmektedir. Münif Paşa (n 51) 198-199.

53 *Düstûr*, 1. Tertip, (1) (21 Rebiülevvel 1289 / 29. 05. 1872).

54 1874 yılında da Şer'iye Mahkemelerinin Nizamiye Mahkemelerinden ayrı görevlerinin olduğunu göstermek için 1874 Meclis-i Tetkikât-ı Şer'iyyenin Vazâifini Hâvî Talîmât çıkarılmıştır. Ancak ikili yargı sisteminin getirdiği yetki ve görev çatışması kanunnamelerin çıkarılmasına kadar birçok soruna sebebiyet vermiştir. Sedat Bingöl, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu* (n 3) 272, 274.

davalarına bakmakla görevli oldukları belirlenmiştir[55]. Bu ikili durumun muğlak etkilerinden biri de önceki nizamname ile yürütülen işlerin yeni nizamnamelerin yürürlüğe girmesinden sonra işlerin nasıl olacağı sorusudur. *"22 Mart 1303 tarihli Cedid-i Murabaha Nizamnamesi düstûrü'l-amel olduğu tarihde hükm olunacak müdayanatın bir kısmı atik ve diğeri cedid-i Murabaha Nizamnamesi'nin zamanına tesadüf edüb atik-i nizamname zamanında terâküm eylemiş olan faiz re'sül-malı tecavüz eylediği takdirde re'sül-malı tecavüz eden böyle bir faiz hükm olunur mu? Ve hüküm olunduğu halde cedid-i murabaha nizamnamesinin zamanında işlemiş olan faiz ne yolda hesab olunur?*[56]". Gazeteye gönderilen bu soru, dönemin değişen hukukî yapısından sonra kanunî uygulamaların nasıl olacağını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Dönemin hukukunda yaşanan ikili yapıdan kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin sorular sorulmuş ve bu sorulara, çeşitli kaynaklara dayanılarak cevap verilmeye çalışılmıştır. Çünkü bu gibi karışıklıklar hem resmî kurumlar arasında hem de yetkililer arasında bir muğlak duruma neden olmuştur. Hukukî durumları açıklığa kavuşturmak isteyen gerek hukukçular gerek hukuk meraklılarının buna benzer sorular sorduklarını gazeteye gelen sorular arasında bulmak mümkündür. Ayrıca gazetenin bilgi alışverişinin sağlanması açısından abonelerden ve okuyuculardan ihtilaflı konular üzerine gazeteye sorular gönderilmiştir. Sorulara bakıldığında bir senetteki bilgilerin silinmesine karşı verilecek ceza, vakfa ücretsiz kayıt olan birinin vakıftaki hukukî hakları, farklı devlet tebaasından olan kişilerin evliliklerinden doğan tabiiyet meselesi, kasten bebek düşürme (ıskat-ı cenin) suçunda failin cezalandırılması, emlak işlerine dair konularda spesifik sorular sorulmuş ve gazete yazarları da bunlara kanun hükümleri çerçevesinde cevap vermiştir.

3. Gazetedeki Araştırma Makaleleri

Yine yargı teşkilatında mühim konulardan biri mahkemelerde hâkimlerin hüküm verme yetkisi idi. Tanzimat'tan önce kadı şer'iyye mahkemelerinde İslam hukuku ve örfi kurallara göre hüküm vermekteydi[57]. Yeni hukuk sistemi ile kurulan yeni mahkemelerde görev alan hâkimlerin hangi kanuna göre hüküm verecekleri açıklanmıştır. Bu bağlamda hâkimlerin kanunlara şeklen ve esasen kesin olan hususa göre hüküm verebileceklerine dair bir yazı ele alınmıştır. *Usûl-ı Muhakeme-i Hukukiyye Kanun-ı Muvakkati'nin*[58] 1312. maddesindeki hususa göre hâkimler davaya ancak kesin bir duruma, kanunen hüküm verebileceğine dair bilgi yer almıştır. Ayrıca Paris Temyiz Mahkemesi hâkiminin kanuna aykırı bir hüküm vermesi durumunda dava hükmünün bozulabileceği de izah edilerek karşılaştırmalı bir bakış ortaya konulmuştur[59].

Dönemin yargı teşkilatının hareketlerine dair bir kısmını ele aldığımız bu başlıklar dışında mühim konular üzerinde hayli hacimli makalelere de gazetede yer verilmiştir. Hukuk Mektebi mezunu Mahmud Refik'in kaleme aldığı, "*Vazife ve Salahiyet-i Cezaiyye Meselesinin Teşrihi*" adlı makalesinde ceza davalarında ceza verme yetkisinin birinci dereceden resmî bir mesele olduğunu ifade etmektedir.

55 *Hukuk* (7) 113-114.

56 *Hukuk* (13) 210-214.

57 Kadının Osmanlı'daki hukuk ve idareci kimliği üzerine bkz. İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı* (2. Bası, Kronik 2016) 41-43.

58 *Düstûr,* 1. Tertip, (4) (2 Recep 1296 / 22. 06. 1879), 257.

59 *Hukuk* (3) 50-51.

Bunun önemine binaen ceza verme usulüne dair dikkat edilecek unsurlardan; suçun meydana geldiği yer, mağdurun ikametgâhı, suçlunun yakalandığı konum gibi unsurların davanın görülmesindeki etkisi doğrultusunda dava süreci izah edilmiştir[60]. Mahmud Refik tarafından kaleme alınan başka bir makale "*Masârif-i Deâvi-i Cezayiyye*"dir. Makalede bir davanın bidayet, istinaf ve temyiz sürecinin her aşamasında harcanan bütün masraflar dava masraflarıdır. Asıl mesele masrafların hangi taraftan alınacağı sorusu ile dava masrafları konusu incelenmektedir[61]. Esasında bu makalede hukukun modernleşmesi sürecinde davanın görülmesi aşamalarında yaşanan değişimlerin ortaya çıkardığı maddi ve manevi problemlerin nihayete erdirilmesine açıklık getirilmek istenmiştir.

Mahmut Refik, diğer çalışmasında yaşanan başka bir soruna değinmiştir. Bu da *"Mürur-ı Zaman"* adlı makalesinde zaman aşımı gibi hak talebinin belirli bir süre sonra ileri sürülememesi hususunda önemli bilgiler içermektedir. Bu makalenin kaleme alınmasından önce zaman aşımı konusunda hem gazeteye sorular yöneltilmiş hem de mahkeme ilamlarına yer verildiği fark edilmiştir[62]. Ayrıca dava vekili Krikor Zohrapyan'ın 1885 yılında yayımlanmış olduğu *Hukuk-ı Ceza Mürûr-ı Zamanları* eserinin belli maddeleri gazetenin 26. sayısında neşredilmiştir. Zaman aşımının anlaşılmasının önemi davanın salahiyeti konusunda gerekli olduğundan olacak ki makale, 31. sayı itibariyle parça parça yayımlanmıştır. Makalenin özüne bakacak olursak, Mahmut Refik,"İnsana *dair her şeyde bir sınır olması gerekmektedir. İnsan ömrünün sınırlı olması dahi buna işaret etmektedir. Bundan otuz kırk yıl önce meydana gelmiş bir anlaşmazlıktan bugün davanın devam etmesine müsaade edilse mahkemeler ve hükümetler müşkül duruma düşerler. Tarafların haklarını da uzun süre saklamak zor olabilmektedir. Bu sebeple medeni devletlerde bir şahıs bir fiil ve muameleden dolayı dava etme yetkisi şu kadar süre ile hakkı vardır diyerek dava hakkı sınırlandırılmıştır.*" diyerek uyuşmazlığın üzerinden uzun zaman geçip de mesele dava konusu olmadığı takdirde belirlenen süreden sonra dava açma yetkisinin sonra ermesi gerektiğini ifade etmiştir. Makalede öncelikle olayın üzerinden çok geçmeden davanın açılması önerilmiştir. Ardından para, arazi vs. gibi davaların zaman aşımı konusu şer'î hükümlerde ve *Mecelle'de*, daha sonra 1879 (1296) Tarihli *Usul-ı Muhakemât-ı Medeniyye Kanunname-i Hümayununda* yer alan maddelerden faydalanarak karşılaştırmalı olarak okuyucuya sunulmuştur. Ceza davalarında da zaman aşımının mühim bir konu olmasından dolayı 1879 *Usul-ı Muhakemât-ı Cezaiyye-i Kanunname-i Hümayun'un* 347-348. maddeleri çerçevesinde konuya bakılmıştır. Bilhassa Fransa mahkemelerinin zaman aşımına karşı tutumu da açıklanarak konu mukayeseli hukuk açısından da ele alınmıştır.

Bunların dışında Kapreil'in "Tekerrür Kanunu" hakkında bir mütalaası ile ecîr-i hâsın deâvi-i cezaiyyede şehadeti caiz olabilir mi? ve "İkrar" ile Mahmud Refik'in "Gedik Usulünün Mahiyyeti ve Tarihi ve Sureti Tesisiyle Hal-i Hazırı Hakkında Makale-i Mahsusa Bi-cümle" makaleleri önemlidir.

60 *Hukuk* (13) (14) (17) (18) (20) (21) (23) (24) (25).

61 *Hukuk* (25) (26) (27) (28) (29) (31) (32) (33) (34) (35).

62 *Hukuk* (5) (14) (15) (18) (19) (25) (26).

4. Gazetede Yayın Tanıtımları

Sayılarda yer verilen bir başka yayın kategorisi hukuk alanında yayımlanmış eserlerin tanıtılması ve bazı eserlerin bir kısmının gazetede neşredilmesidir. Bunlardan ilki Ahmed Reşid Bey ve Avramaki'nin ortak hazırladıkları *Hukuk-ı Ticaret* adlı eserdir. Eserin mukaddime bölümü neşredilmiş olup, burada Bursa'nın ticaret sahasındaki önemi ifade edilmiştir. Yine kısmen ele alınan bir başka eser dönemin tanınmış ceza hukukçularından Krikor Zohrab'ın[63] *Hukuk-ı Ceza Mürur-ı Zamanları* adlı çalışmasıdır. Bu çalışmanın bazı önemli bölümleri, gazeteye gelen soruların cevaplandığı sayıları takiben yayımlanmıştır. Hacı Mehmed Hilmi'nin[64] 1891 yılında neşrettiği *Keşfü'l-Ferâiz*[65] ve Hacı Ahmed Reşid Paşa'nın *Hukuk-ı Ticaret* eserinin de yeni cildi takdim edilmiştir.[66]

D. GAZETENİN ŞİKÂYET EDİLMESİ VE BASIN YASAĞI

II. Abdülhamid döneminde kitap, gazete ve dergiler katı yayın politikalarına tabii tutulmuş, bazı kelimelerin yasaklanması ile basın yasağı[67] getirilmiştir. Basın yasağının uygulanmasını II. Abdülhamid döneminde Maarif Nezareti bünyesindeki Encüme-i Teftiş ve Muayene birimi yerine getirmiş ve dönemin siyaset mekanizmasını tehdit edecek hususları tespit ederek yayınlanmadan engellemeye çalışmıştır.[68] Dönemin matbaa politikası katı kurallar ile yayın yapma sancısı çektiği sırada *Hukuk Gazetesi* de yayınladığı bir makale yüzünden basın yasağına maruz kalmıştır.

Gazeteye hayli makale yazan ve hatta makalenin yazarları arasında olan Mahmud Refik'in gazetenin 42. sayısında kaleme aldığı *"Kanunun Tatbiki ve İcrası Hakkında Makale-i Mahsus"* adlı yazısı şikâyete mazhar olacak konuyu ele almıştır. Şöyle ki, Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesinde

63 Krikor Zohrab Hukuk Mektebi'nde ceza hukuku dersleri vermiş, ayrıca avukatlık yapmıştır. Hasan Basri Erk, *Meşhur Türk Hukukçuları* (1958) 387.

64 Tam adı Ömer Hilmi Efendi olan Hoca Mehmed Hilmi hukuk üzerine çeşitli eserler yayımladığı gibi Cevdet Paşa'nın Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye meclisine aza olarak getirilerek, Mecelle'nin son dört cildinde önemli hizmetleri bulunmaktadır. Erk (n 63) 294.

65 Ferâiz, İslam miras hukukunu inceleyen ilim dalı bkz. Ali Bardakoğlu, 'Ferâiz' (1995) (12) DİA 362, 362; *Hukuk* (35) 578.

66 Eserin tanıtım yazısı; "Hukuk-ı Ticaret nam Kitap Hakkında Mütâlaa, iktidar kalemi ve ilmisiyle alem-i matbuâtı-ı kavanînin teşrihiyle vesair müfid ve mühim müellefât ile tezyîn iden Mekteb-i Hukuk-ı Şahane'den mezun Şura-yı Devlet âzâ-yı sabıkadan Haleb Vilayet-i celilesi vali muavini Saadetlü Hacı Reşid Paşa Hazretlerinin mukaddema 'Hukuk-ı Ticaret' namında te'lîfe yerâ'a-i zen-i ihtimâm oldukları kitab-ı fevaid-i nisabın birinci cildi bir hayli ilavelerle bu kere ikinci defa olarak tab' ve mevki-i intişâre vaz' olunduğu ve cild-i mezkûrun ticaret-i berriye kanununun nısf-ı evveli ile bazı nizamâtın şerh ve izâhını muhtevi olduğu müşâhade olmuş ve fevâidini beyan etmek gazetemizin hiç mi müsaid olmadığından bu kadarcıkla iktifa ve mütâlaasını erbâb-ı hukukdan her bir hakim ve avukat vesaireye tevsiye ve canib-i kıymeti sencîden bulunmuştur." *Hukuk* (50) 828.

67 Dönemin basın yasağı için kullanılan sansür kavramının yaygın kullanımının aksine çalışmada basın yasağı ifadesi kullanılmıştır. Ali Birinci sansürün, gazetelerin ve kitapların basılmasından veya neşrinden önce hükümet memurları tarafından muayenesi ve hükümetin siyasetine uygun yazıların basılmasına ve neşrine müsaade edilmesidir. Birincinin çalışmasından ifade ettiği üzere Hukuk Gazetesi'nde yaşanan uyarının esasında bir basın yasağı örneği olduğunu ifade etmektedir. Ali Birinci, 'Hassas Bir Mevzuda Hassasiyetten Uzak Bir Kitap: Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü' (1995) 1 Kebikeç, 91, 96.

68 Sansür ile ilgili çalışmalar için bkz. Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, (Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1990); Fatmagül Demirel, *II. Abdülhamid Döneminde Sansür*, (Bağlam Yayınları, İstanbul 2007).

görülen bir davanın müzakeresi esnasında mahkeme reis-i evveli Osman Bey davaya ilişkin karine[69] kararı vermiştir. Ancak diğer taraftan *Usul-ı Muhakemât-ı Hukukiye'nin* 66. maddesinde tartışmalı bir durumda kararın idadi olması gerektiği bilgisi yer almaktadır. Nitekim mahkeme reis-i evveli Osman Bey'in verdiği karar ile nizamnamede bulunan hususun uyuşmaması gazeteye konu olmuş ve yukarıda adı ifade edilen makale yazılmıştır. Gazetedeki yazıda, Mahmut Refik tarafından önce bu iki esas ele alınmış, ardından bu kararın yer aldığı kanun maddesinin Fransızcadan Türkçe 'ye çevrildiği sırada karine olması gerekirken idadi olarak tercüme edildiğine dair bilgi verilmiştir[70]. Çevirinin hatalı olmasının kanunu muğlak bir hâle getirdiği ifade edilerek, yazar ilmî bilgisiyle duruma açıklık getirmiştir. Ancak bu karşılaştırma, mahkeme reis-i evvel Osman Bey tarafından açıkça kanunun ve dönemin hukukî yapısının eleştirilmesi olarak algılanmıştır. Bununla birlikte kararı Osman Bey'in kendisinin vermiş olmasından dolayı, şahsa ait bir eleştirinin de var olduğu düşüncesiyle gazeteyi Adliye Nezareti'ne şikâyet etmiştir. Osman Bey şikâyetinde, dönemin basın yasağının uygulamasına atıfta bulunarak, "makalede kanun eleştirilmiş ve şahsa ilişkin tehditkâr bir tutum sergilendiği" ifade edilmiştir. Ayrıca böyle fennî gazete ve risalelerde şahsiyete sirayet edecek tutumun yanlış ve yasak olduğu da şikâyet dilekçesinde yer almıştır. Dönemin kitap ve süreli yayınlar üzerindeki basın yasağı uygulaması sebebiyle bu şikâyet dikkate alınarak gazete uyarılmıştır. Mahkeme reisini makaledeki hususu şahsi algılaması, II. Abdülhamid'in hükümeti ve hükümetin işlerini hedef alan eleştirilere karşı sıkı tutumundan faydalanılarak bu şikâyet ilgili nezarete iletilmiştir. Konunun çözülmesi için yetki Adliye Nezaretinden Dâhiliye Nezareti'ne devredilmiştir. Dahiliye Nezareti İlyas Matar'a, böyle bir makalenin bir daha kaleme alınmaması için uyarı tebligatı göndermiştir[71].

E. GAZETENİN SON SAYISI VE KAPANMASI

Gazetenin son sayısı, 50. nüsha olarak 1 Zilkade 1313 (14 Nisan 1896) tarihinde yayımlanmıştır. Gazetenin son sayısı olması hasebiyle bu sayı incelendiğinde gazetenin yayın hayatına son verileceğine dair herhangi bir yazı ele alınmamıştır. Ancak Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nden elde edilen belgelerde gazetenin bir süredir maddi sıkıntı çektiği, üstelik belgelerin tarihleri incelendiğinde gazetenin yaşadığı bu maddi sıkıntının yaklaşık üç yıldır devam ettiği anlaşılmaktadır. Yaşanan

69 Karine, yargılamada iki farklı olay arasında akli çıkarım yoluyla bağlantı veya sebebiyet ilişkisi kurularak elde edilen ve bilinmeyen bir durumun ispatına yarayan delil şeklinde tanımlanan bir fıkıh terimidir. Basit bir ifadeyle bir olayın varlığı hakkında başka bir olaydan hareketle varılan sonuçtur. Davut Yahyalı, 'Karîne', (2001) (24), DİA, 492-493; Temyiz Mahkemesi'nin vazifelerinin incelendiği bir çalışmada mahkemede alınan kararlar hakkında şöyle tasnif yapılmaktadır; "*mehakim-i nizamiyeden verilen kararlar üç nev' olup birincisi karar-ı i'dâdidir ki bir davanın tedkik ve rü'yetini teshil ve netice-i hükmünü i'dâd eden tedbiri mübeyyin bir karardır. Meselâ bir şeyin tasarrufı hakkında olan da'vaya hükm olumazdan evvel ol şeyin keşif ve muayenesine dair mahkemenin vukubulan kararı bu kabildendir. İkincisi karar-ı karinedir ki bir da'vânın tahkîk ve rü'yetini teshîl ile beraber netice-i hükmü imâ eden bir tedbîri mübeyyin bir karardır. Mesela müdde'înin tahlîf olunmasına dair karar bu kabildendir. Üçüncüsü karar-ı katidir ki bir davanın faslından sonra ol davada müddeinin hakkı olup olmadığına dair mahkemenin netice-i hükmüdür.*" Netice olarak, davanın neticeye varmadan önce olayın incelenmesi ve keşif edilmesi gerekirken karine kararı verilerek verilen iddia kabul edilerek dava neticelenmiştir. Aslında burada bir iddia üzerine davanın sonuçlanması eleştirilmiştir. Ali Turan 'Ahmet Cevdet Paşa'nın "Mahkeme-i Temyiz'in Vezaifine Dair" Adlı El Yazma Risalesi, *Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Türkiye Adalet Akademisi 2023) 729, 742.

70 *Hukuk* (42) 691.

71 BOA, DH. MKT., 386/2; MF MKT 261/7.

bu maddi sıkıntının sebebi ise gazete gelirlerinin gideri karşılamaması durumu olup diğer taraftan yayınların düzenli yapılamaması gibi aksaklıkları da doğurmuştur. Bu problemin çözülebilmesi için de İlyas Matar ve İlyas Ressam gazeteye maaş bağlanması hususunda hükümete bir dilekçe ile teklifte bulunmuşlardır. Söz konusu dilekçede Matar, Hukuk Gazetesi'nin sıradan bir gazete olmadığını ve mühim ilmî bilgiler içerdiğini, ancak bir süredir gelirin giderleri karşılamadığını ve bu sebeple borçlanıldığını bildirmiştir. Ayrıca gazeteye maaş bağlanırsa böyle ilmî bir gazetenin yayın hayatına devam edebileceği de izah edilmiştir[72]. Gazete sahibi ve müdürünün hükümete yazdıkları bu dilekçede gazetenin önemi açıkça bildirilmekte ve yayımlanmasının ilim bakımından da faydası ele alınmaktadır.

Yazılan dilekçeden iki ay sonra hükümet ile yazışmalara devam eden Matar, başka bir belgede Hukuk Gazetesi'nin hak ettiği ödeneği almadığından ve gereken değeri görmediğinden yakınmaktadır. Bu nedenle gazetenin giderini azaltmak için bundan sonra yayının sadece Türkçe olarak yapılması teklifinde bulunmuştur. Zira İstanbul'da gazetenin Arapça kısmını okuyacak kişilerin de çok az olması ve dili Arapça olan vilayetlerde dahi gazeteye olan talebin çok düşük seviyelerde kalması da Matar'ın bu çözümü alternatif olarak sunmasına sebep olmuştur. Böylelikle Arapça mütercime maaş verilmeyecek ve gazete 16 sayfa olarak çıkarılıp tasarrufa gidilecek ve bu yolla gazetenin masrafları yarı yarıya inmiş olacaktır. Dâhiliye Matbuat Müdürünün de Matar'ın dilekçesini uygun görerek yayına yalnızca Türkçe olarak devam edilmesinde sakınca görmemiş ve bu teklifi uygun bulmuştur. Bu sebeple 1895 yılındaki 45. sayısı itibariyle gazete sadece Türkçe olarak yayınını sürdürmüştür. Nitekim gazete sadece Türkçe basılmaya karar verilmiş olmasına rağmen[73] istenilen abone sayısına ulaşılamadığı için gelir oranı yine çok düşük seviyede kalmıştır. Maddi sıkıntılar ve etkileri de devam etmiştir. Bir süre sonra Matar'ın hükümete sunduğu 2000 kuruş maaş teklifi de karşılık bulmadığından gazete 14 Nisan 1896'dan itibaren yayın hayatını durdurmuştur. Ancak gazeteyi devam ettirme mücadelesinde olan Matar'a çıkardığı gazetenin tekrar çıkarılması için bir sene sonra 3 Mayıs 1897 tarihli belge ile 2000 kuruş maaş verilmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte belgeden anlaşıldığı üzere gazetenin bundan sonra hukuk konularının yanında siyasi meseleleri de ele alması, haftada bir defa ve 8 sayfa olarak çıkarılması istenmiştir[74]. Oysa Matar, gazetenin ilk defa çıkarılması aşamasında yoğun bir şekilde hukukun öneminden bahsettiği düşüncelerinden hareketle, okuyucuya bu yönde fayda sağlanması arzusuyla bir hukuk gazetesi çıkarmıştı. Nitekim hükümetten Matar'a verilen bu maaş ve talepler iyi görülse de gazetenin 1896 yılındaki son nüshasından sonra tekrar yayına başlamamıştır. Diğer taraftan beş yıl sonra İlyas Matar'ın 1901 yılında Zabtiye Nezareti'ne haftalık olarak siyasi bir gazete çıkarması talebinde bulunduğu görülmüştür. Ancak böyle bir gazeteye rastlanılmamasından dolayı Matar'ın bu talebinin olumlu karşılanmadığı anlaşılmış ve böylece gazetenin yayın serüveni de kapanmıştır[75].

72 BOA, Y. MTV., 75/218 (H.27.08.1310 / 16 Mart 1893).

73 BOA, DH. MKT., 55/9 (H.16.11.1310 / 26 Mayıs 1893).

74 BOA, BEO., 945/70812 (H.01.12.1314 / 3 Mayıs 1897).

75 BOA, DH. MKT., 2536/93 (H.13.06.1319 / 27 Eylül 1901).

SONUÇ

Hukuk Gazetesi'nin yayına başlaması ile hukuk sahasındaki ilk meslek gazetesi yayın hayatına girmiştir. Gazete, ülke içinde Avrupa'da görülen davaların nasıl seyrettiğinin takip edilebilmesi, Osmanlı mahkemelerinde de görülen önemli davaların tatbik edilerek okuyucuya davaların seyrini göstermesi ve sonuçları hakkında bir fikrin oluşturması aşamasında fayda sağlamıştır. Yeni çıkarılan kanunların gazetede yer alıp değerlendirilmesi, toplumun yeni gelişmelerden haberdar edilmesi açısından gazetenin önemini göstermektedir. Özellikle Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan düalist yapının gazetedeki yazılara yansıması ve gönderilen sorular ışığında insanların hangi konuları merak ettiklerinin anlaşılması, dönemin hukukunu kavramak açısından dikkate değer bilgiler sunmaktadır. Bu açılardan bakıldığında gazete, bilhassa hukuki mevzu bakımından dönemin hukukçularının bakış açısını gösteren bir çalışma kaynağıdır. Bir başka husus ise gazetenin dönemin ucu açık sansür uygulamasına maruz kalmasıdır. Hukuk Gazetesi'nin ilmî gelişmeleri ele alması, muğlaklık içeren bir duruma açıklık getirmeye çalışması dahi dönemin sansür uygulamasının ne kadar katı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Hukuk Gazetesi'nin resmi yayınlar dışında bir bilgi havuzu gibi işlediği ve aynı dönemde çıkarılan Ceride-i Mehâkim gibi resmî yayın özelliğinden ayrılmış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ele alınan metinlerin ve gazeteye sorulan hususlar dönemin kanunnamelerine dayanarak cevaplanmış ve gazete hukuki referanslar çerçevesinde meseleleri değerlendirmiştir. Böylece bireysel görüş bildirilirken veya yorum yapılırken hukukî sınırlara dikkat edilmiştir. Neticede İlyas Matar'ın gazeteyi çıkarma amaçlarını bu noktada göz önüne alırsak, örneklerini verdiğimiz yazılarla birlikte gazetenin yayın hedefine ulaştığını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BEO. 945/70812.

DH. MKT, 55/9; 2536/93.

DH. SAİDd, 76/351.

İ.AZN, 19/5; 43/3.

İ. DH, 1049/82437; 1272/100034.

İ. TAL, 99/58.

MF. MKT, 261/7.

Y.EE, 38/31.

Y.MTV, 75/218.

Süreli Yayınlar

Hukuk Gazetesi

Ceride-i Mehâkim

Eserler ve Makaleler

Abdurrahman Hakkı, *Rehber-i Kavanin Lahikası-Ceride-i Mehakim Fihristi* (Mihran Matbaası 1301).

Aydın M A, 'Düstur' (1994) (30) DİA 48-49.

Bardakoğlu A, 'Ferâiz' (1995) (12) DİA 362-363.

Bingöl S, *Tanzimat Devrinde Osmanlı'da Yargı Reformu (Nizâmiyye Mahkemelerinin Kuruluşu ve İşleyişi 1840-1876)*, (Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2004).

Birinci A, 'Hassas Bir Mevzuda Hassasiyetten Uzak Bir Kitap: Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü' (1995) 1 Kebikeç, 91-96.

Demirel F, 'Kütüphane Rafında Okuyucusunu Bekleyen Bir Yayın: İlm-i Hukuk ve Mukayese-i Kavanin Mecmuası' (2005) 3 (5) Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 755-766.

Demirel F, *II. Abdülhamid Döneminde Sansür* (2. Bası, Bağlam 2007).

Demirel F, *Adliye Nezareti* (2. Bası, Boğaziçi Üniversitesi İstanbul 2010).

Doğrusadık Z, 'Fatma Âliye'nin Son Dönem Osmanlı Toplumundaki Kadın Görüşleri' (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi 2018).

Duman H, *Başlangıçtan Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu* (Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı 2000).

Duman H, 'Başlangıcından Karınca'ya Kadar Türk Basınına Kısa Bir Bakış', (1995) 9 (1)
Türk Kütüphaneciliği 21.

Erdem Ş C, 'Cumhuriyet Öncesinde Avukatlık ve İstanbul Barosu'nun Kuruluşu' (2018) (39) Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi İstanbul, 127-168.

Gencer A İ 'Tanzimat Fermanı'nın İlanı ve Tatbiki Meselesi' (Aydınlar Ocağı 1990) *150. Yılında Tanzimat* 6-20.

Ebuziyya Z, 'Tanzimat'a Osmanlı Basının Tesiri' (Aydınlar Ocağı 1990) *150. Y*ılında Tanzimat 61-64.

Erk H B, *Meşhur Türk Hukukçuları* (1958).

İnuğur, M. N, *Basın ve Yayın Tarihi* (5. Bası, DR 2005).

İskit S, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları,* (1. Bası, Başvekalet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü 1943).

Kabacalı A, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, (Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1990).

Kalıpçı M E, 'Nağmesi Yarıda Susan Erganun: Son Dönem Osmanlı Hukukçularından Seyyid Haşim Bey' (2010) (10) Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, 77-105.

Önder A R, 'Ceride-i Mehakim'den Yargıtay Dergisi'ne' (1976) 2 (4) Yargıtay Dergisi 121-143.

Reyhan C, '1864-1871 Vilayet Nizamnamelerinde İdare Meclisleri: Osmanlı Taşrasında "Bir Örnek Yönetim Modeli"nin Kuruluş Sorunu' içinde Erkan Tural-Selim Çapar (edr), (*1864 Vilayet Nizamnamesi* (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü 2015).

Serkis Y İ, Mu'cemü'l-Matbuati'l-Arabiyye, Mektebetu Ayetullah Maraşî Necefî, Kum, (1410), c. 2.

Tahiroğlu B, 'Tanzimat'tan Sonra Kanunlaştırma Hareketleri' (1985) 3, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 588-601.

Turan A, 'Ahmet Cevdet Paşa'nın "Mahkeme-i Temyiz'in Vezaifine Dair" Adlı El Yazma Risalesi, *Türk Hukuk Tarihi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Türkiye Adalet Akademisi 2023) 729-752.

Turan A, 'Türk Hukuk Tarihinden Bir Yaprak: Hadisat-ı Hukukiye ve Tarihiye Mecmuası' (2022) 2 (1) Kırıkkale Hukuk Mecmuası 291-322.

Turan A, 'Divân-ı Ahkâm-ı Adliye: Kuruluşu, Teşkilat ve İşleyişi' (Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi 2020).

Turan A, 'Abdurrahman Âdil Eren'in Hayatı (1868-1942), Eserleri ve Mahkeme-i Temyiz Adlı Eserinin Tahlili' Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları (2017) (23), 57-81.

Yahyalı D, 'Karîne', (2001) (24), DİA, 492-493.

Yavuz H, 'Ceride-i Mehakim', (1993) (7) DİA 408-409.

Yılmaz B, 'Kitapçı Arakel'in Yayın Katalogları' (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi 2015)

Yörük, A A, 'Mekteb-i Hukuk'un Kuruluşu ve Faaliyetleri (1878-1900)' (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2008)

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/7753a324-613c-4eef-a4de-c057a28338b1> Erişim Tarihi 10 Ekim 2021.

<https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/82> Erişim Tarihi 10 Ekim 2021.

EKLER

Ek-1: Dizin

1.Sayı, 27 Zilkade 1307/ 13 Temmuz 1890

1. "İlm-i Hukuk ve Aksâm-ı Muhtelifesi" s. 5.
2. "Paris Hukuk Mahkemesinin Haciz Hakkında Bâ'is-i Mübâhese ve Câlib-i Dikkat Bir Karar", s. 7.
3. "General Bolance ile Düvello Talebi – Düvellonun İngiltere ve Fransa'daki Ahkâmı", s. 10-11.
4. "Dersaadet'te Mösyö Foster ile Tangezâdeler Petri ve Pozant Efendiler arasında Tahaddüs İdub Oğlu Birinci Hukuk Dairesinde Hısm ve Rü'yet Edilmiş Olan Bedel-i İcâr ve Tazminat Davası", s. 14-17.
5. "Bir Limanda Ecnebi Bir Vapur Ta'ifesi Tarafından Vuku'a Gelmiş Olan Bir Cinâyât – Sâlâhiyet-i Cezaiyye", s. 17-18.
6. "Bir Poliçe (Kombiyal) Vâ'de Hulûlünden Sonra Hayr Olunabilir Mi?", s. 18-19.
7. "İcrâ-yı Muvakkat", s. 19-24.

2.Sayı, 27 Zilhicce 1307 / 13 Ağustos 1890

1. "Hakk-ı Muhâkemenin Sükûtuna Dair İlâm-ı Gıyâb Sadır Olduktan Sonra Müceddeden Davanın İkâmesi Neye Mütevakkıftır?", s. 25-27.
2. "Şahid Hasta Oldukda Mahkeme Onu Nasıl İstişhâd Eylemelidir", s. 27-28.
3. "Âdem-i Mücrimiyeti İstilzâm Eden Ahval", s. 28-29.
4. "Vekilin Vekâletnamesinde Sarâhat Bulunduğu Halde İlâmat Ona Tebliğ Olunabilir Mi?", s. 32-35.
5. "Düvel-i Ecnebiye Tercümanlarının Mehâkim-i Osmaniye'de Dava-yı Muhtelitenin Esna-yı. Tedkikât ve Muhâkeme ile Müzâkeresinde Bulunmaları", s. 35-37.
6. "İkametgâh ve Usûl-ı Muhâkeme-i Hukukîyyenin On sekizinci Maddesi", s. 37-39.
7. "Emma Hart(?) nam İngiliz Kızının Davası", s. 39-40.

3. Sayı, 29 Muharrem 1308/ 13 Eylül 1890

1. Ahmed Reşid "El-Hac Ahmed Reşid Beğ Efendi'nin Şeref-Vârid Olan Mektubu", s. 41-42.
2. "Âdem-i Mücrimiyyeti Müstelzem Ahvâlin Mâbaad ve Hitâmı İcbâr-ı Müdafaa-i Meşrû'a ve Kanuna Müstenid Olan Emr", s. 42-47.

3. "Bey' – Ahlâk-ı Haseneye Mugâyeret – Edeb-i Umumiyeye Mugâyir Resimler – Bunların Memâlik-i Ecnebiyede Teslimi", s. 47-48.
4. "Cünha Davasını Müdde-i Umûmi İstinâf Eylemediği Halde Bidâyeten Karar-gîr Olmuş Olan Hükm-i Beraata Halel Gelmez – Paris Temyiz Mahkemesinin Bu Bâbdaki Kararı", s. 48-50.
5. "Hâkimler Ancak Kanuna Şeklen ve Esasen Muvafık Olan Beyyineye Kendi Hükümlerini Bina Edebilirler – Paris Hukuk Mahkemesi'nin Bu Bâbdaki Kararı", s. 50-51.
6. "Dolandırıcılığa Dair Fransa'da Bayonne (Yüksek Mahkeme) Mahkemesi'nde Cereyan Eylemiş Bir Muhâkemenin Hülâsası", s. 51-54.
7. "Mecellenin Kavâid-i Külliyesinden Birine veya Birkaçına Bina-yı Hükm Olması Caîz Olmadığı", s. 54-56.

4. Sayı, 29 Safer 1308 / 14 Ekim 1890

1. "Ahlâka Mugayir Fezayi' Londra'da Glafland(?) Street ve Hamond(?) Meselesi (Suçlu İadesi)", s. 57-61.
2. "İcâr ve İsticâr Davaları", s. 61-64.
3. "Tabîb Bünyamin Bey'in Davası Hakkında Heyet-i Umûmiyenin Kararı", s. 64-70.

5. Sayı, 1 Rebiülahir 1308 / 14 Kasım 1890

1. "Katl Maddesinde Müttehemlerin Tüfenkleri Kurşununa Muvafık Olub Olmadığının ve İhbârât-ı Vakıa Netâyic-i Mustahsılayı Müeyyed Olup Olmadığının Tedkîk Edilememesi Mûcib-i Nakz Olduğu Deyü Mahkeme-i Temyiz-i İlâmı", s.74-75.
2. "Alâniyyet-i Mahkeme-i İlâmda Musarrah Olmadığından Fransa'da Mahkeme-i Temyiz İlâmı", s. 76-77.
3. "Manş Denizinde Müsâdeme-i Bahriye ve Muhakemesi", s. 77-79.
4. "Almanya Mahkemesinde Şayan-ı Dikkat Vuku'ât", s. 79-80.
5. "Bin kuruşdan Dûn Bir Meblağ-ı Emre Muharrer Olduğu Halde Onun Davası Hangi Mahkemede Rü'yet Olunmalı", s. 80-81.
6. "Bir Mahkeme Kararıyla Mucibince Sabit Olan Düyûnun Mürur-ı Zamana Tabii Olduğu Hakkında İstinâfen ve Temyizen Tasdik Kılınan Beyoğlu Birinci Hukuk Mahkemesinin İlâmı, s. 81-85.
7. "Lazkiye'den Vürûd İden Sual ve Gazetemizin Cevabı", s. 85-88.

6. Sayı, 3 Cemaziyelevvel 1308 / 15 Aralık 1890

1. "İkametgâh Hakkında Mahkeme-i Temyiz ile Birinci Mahkeme-i Ticaret Tatbikâtı", s. 89-93.
2. "Hukuk Mahkemelerinde Sahtekârlığa Dair Vuku' Bulan Davalar", s. 93-98
3. "Kefâlet Hakkında Bazı Nikât", s. 98-100.

4. "Müttehemin Hıyn-ı Vuku'ada Mecnûn olduğu Dermeyân Edildiğinde Tabib Marifetiyle Muayene Ettirilmediğinden Mahkeme-i Temyiz Hukuk Dairesinden Ceza-yı Nakdi Hakkında Mukarrerât-ı Mühimme", s. 100-101.
5. "Diyarbekir İstinâf Ceza Mahkemesi'nin İlâmını Nakz İden Mahkeme-i Temyiz-i Ceza İlâmı" s.102-104.

7. Sayı, 3 Cemaziyelahir 1308 / 14 Ocak 1891

1. "Terhîn ve Vefâen Ferâğ Olunan Emlâk ve Arazi Hakkında Evrak-ı Mühimme-i Resmiye", s.106-108.
2. "Mühim Bir Davada İstinaf Cünha Israrı Üzerine Mahkeme-i Temyiz-i Cezanın Kararı – Şayan-ı Mütâlaa Bir Dava", s.109-113.
3. "Mehâkim-i Şer'iyye ile Mehâkim-i Nizâmiyyenin Tefrîk-i Vezâifi Hakkında Tahrirât-ı Umumiye", s. 113-114.
4. "Mahkeme-i Temyiz İstida Dairesi, "Hukuk-ı Âdiye Davalarının Müdde-i Umûmiler Tarafından Re'sen Temyizi Câiz Olmadığı Hakkında Temyiz Kararı", s. 114.
5. "Lüzûm-ı Muhâkemeyi Mutazammın ve Hükm-i Kat'iyi Hâvî Olmayan Heyet-i İttihamiye Mazbatalarının Kabil-i Temyîz Olmadığına Dair Temyîz Kararı", s.114-115.
6. "İkametgâh Hakkında İstid'â-i Daire-i Aliyyesinin Mühim Bir Kararı", s. 115-116.
7. Dersaadette Mukim Ser-Amedânından Olub İsmi İdaremizde Mahfuz Bir Zat Tarafından Vârid Olan (Tabiiyet hukuku üzerine) Sual", s.117-118.
8. "Dersaadet'te Vükela-yı Deavi Mütehayyizanından Olub İsmi İdaremizde Mahfuz Diğer Bir Zat Tarafından Varid Olan (Vakfa Kat'iyen Kayıt Olmayan Kişinin Hakları Üzerine) Suâl", s.118-120.

8. Sayı, 4 Recep 1308 / 13 Şubat 1891

1. "Vicahen Verilen Hükm İ'lâmları Hakkında Tafsîlât-ı Kanuniyye", s. 121-126.
2. "Mahkeme-i Temyîz-i Ceza Dairesinin fi 3 Teşrin-i Sani 1305 Tarihli Kararı", s.126.
3. "Protesto Kararı Hakkındadır – Kanun-ı Ticaret-i Mevâdd-ı 'an 13 ila 133 – Zeyl-i Kanun-ı Ticaret Mevadd-ı 'an 84 ile 90", s. 127-129.
4. "Hukuk-ı Umûmiye Davasının Rü'yeti Te'hîr Eden Mesâil-i Muahhara", s. 129-133.
5. "Bir Hisâle Müfellisin Müşâriki Olduğu İddia Olunan Şahsın Hakkında Mahkeme-i Ticaret Tedkîkât İcrasıyla Karar-ı İttihâzine Mahal Olmayarak ol-Bâbda Mahkeme-i Cinayetden Bir Karar Verilmesi Taht-ı Mecbûriyetinde Olduğunu Mübeyyin Mahkeme-i Temyiz Ceza Kararı", s. 133-134.
6. "Aynen Vârid Olan Mühim Bir Suâl", s. 134-136.

9. Sayı, 3 Şaban 1308 / 13 Mart 1891

1. "Yedinci Nüshamızda Tabiiyete Dair Münderic Olan Suâlinin Cevabı", s. 137-142.
2. Mahmud Fuad, "Fransa'da Bir Mekteb-i Hukuk", s. 142-146.

3. "Rum Patrikhanesinin İmtiyâzât-ı Kadimesinin İdâme-i Mahfûziyeti Hakkında Muahharan Taraf-ı Hükümet-i Seniyyeden İcâb İden Vilayete ve Doğrudan Doğruya İdare Olunan Mutasarrıflıklara Yazılan Fi 23 Kaun-ı Sani1306 ve 22 Cemaziyelahir 1308 tarihli Tahrirat-ı Umûmiye-i Samiye Suretidir,", s. 146-149.
4. "Geçenki Nüshamızda Münderic Fuad Azar Efendi'nin Sualinin Cevabı, s. 149-151.
5. Aynen Vârid Olan Bir Sual: Bir Kimse Bir Cenini İskât Etmek Üzere Validesine Vermiş Olduğu Zehirden Müteessiren Vefat Eyledikde Fail Yani Zehiri Verenin Bu Babdaki Mücazatı Hangi Madde-i Kanuniyeye Tatbik Olunmasının İcâb Edeceğinin Beyân Buyurulmasını Talep Ederiz", s. 151.
6. Hukuk ile Uğraşan Bıçakçızade Arif, "Darb Maddesinden Dolayı Maznûn-ı Aleyhin Bir Mah Hapishanesine Dair Yedinci Nüshâmızda Münderic Olub Mahkeme-i Temyizden Nakz Edilmiş Olan İ'lâm-ı Cezaiyye Hakkında Girid'den Vürûd Eden Bir Mektup", s. 151

10. Sayı, 5 Ramazan 1308 / 13 Nisan 1891

1. "Tâbiiyete Dair Yedinci Nüshamızda Münderic Meseleye Dersaadet Deavî Mümeyyizlerinden İzzetlü Hamdi Efendi Tarafından Vârid Olub Dokuzuncu Nüshamızda Münderic Olan Ecvibenin Mâba'dı", s. 153-157.
2. Hukuk abonelerinden Şabcıoğlu Anestas, "Tâbiiyetin ikinci cevabı", s. 157-159.
3. "Mahkeme-i Temyîz-i Cezanın İlamı", s. 159-163.
4. Adliye Nazırı Rıza, "İcâr ve İsticâr Mukavelenamelerindeki Kefâlet Pulu Hakkında Adliye Nezâret-i Celilesi Cânibinden İrsâl Buyurulan Tahrirât-ı Umumiye Sureti", s. 163-164.
5. "Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Dairesinden Sâdır Olan Mühim Bir İ'lâm Karar", s. 164-166.
6. "Vilâyet-i İstinâf Müdde-i Umûmiyelerine ve Bulunmadıkları Mahallelerin Muâvinlerine Yazılan Tahrirât-I Umûmiye Sureti", s. 166.
7. "Deavî Vekilleri Mütehayyizânından Bir Zât Tarafından Vârid Olan Suâl", s. 167-168.

11. Sayı, 4 Şevval 1308 / 13 Mayıs 1891

1. "Mahkeme-i Temyîz Heyet-i Umûmiyesinden Sâdır Olan Karar", s. 170.
2. "Mahkeme-i Temyîz Ceza Dairesinden Sâdır Olan Karar", s. 170.
3. "Beyrut'da Neşr Olunan Musabâh Gazetesi'nin 891. Adedindeki Bende Cevap", s. 171-175.
4. "Darb Maddesinden Dolayı Maznûn-ı Aleyhin Bir Mâh Hapsine Dair Yedinci Nüshamızda Münderic Olub Temyîzen Nakz Edilmiş Olan İ'lâm Hakkında Vârid Olan Mütâla'a", s. 175-177.
5. "Muvâza'a Davasının Her Halde Muhtac-ı Sened Olub Olmadığına Dair Vârid Olan Suâl ve Gazetemizin Cevabı", s. 178.
6. "Musakkafât ve Müstegallât-ı Mevkûfede Mevâzi-i Ferağ Hakkında Fi 14 Zilhicce 1286 ve 5 Mart 1286 Tarihli Buyuruldu-ı Sâmi", s. 178-180.
7. Hukukla Uğraşan Bir Zat, "Dokuzuncu Nüshadaki "Iskât-ı Cenin" Sualinin Cevabı", S. 180.

8. Bıçakçızade Arif, "Girid'den Vârid Olan Bir Sual Nüsha-i Sabıkla Münderic İkinci ve Üçüncü Suallere Dair Vârid Olan Cevap", s. 181.
9. "Onuncu Nüshadaki Münderic Haciz Meselesine Dair Vürûd İden Cevap", s. 181-183.
10. "Nüsha-i Sabıkadaki Münderiç İkinci ve Üçüncü Suale Dair Dava Vekili Refetlü İskender Turud Efendi Tarafından Varid Olan Cevab", s. 183-184.
11. "Onuncu Nüshadaki Üçüncü Suâle Cevap", s. 184.

12. Sayı, 5 Zilkade 1308 / 13 Haziran 1891

1. "Kassamenin Tarif ve Sebep ve Şurût ve Keyfiyyet ve Hükmü Beyanındadır.", s. 185-188.
2. "Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezaiyye-i Kanun-ı Muvakkatin 184'üncü Maddesinin Şerhi", s. 188-192.
3. "Ticarete Hangi Yaşda Sülûk Olunabilir ve bu Bâbdaki Şurût-ı Kanuniye Nedir?", s. 192-195.
4. "Mahkeme-i Temyiz Mukarrerâtı", s. 195-197.
5. "İstinaf Mahkemesinin Israrını Havi Olan Bir Kararın Nakzı", s. 197.
6. Bakkal Ligor'un İdamı Hakkında Mahkeme-i Cinâyetden Sadır Olan Karar, s. 198-200.
7. Hukukla Uğraşan Bir Kişi, "Iskât-ı Cenin" Sualine Diğer Cevap, s. 200.

*Hukuk Gazetesinin Birinci Sene Fihristi.

2. Sene

13. Sayı, 7 Muharrem 1309 / 13 Ağustos 1891

1. "İfade-i Mahsusa", s. 205-207.
2. "Muhbir ve Şahid", s. 207-210.
3. "Faiz Hakkında Vârid Olan Suâl ve Gazetemizin Cevabı", s. 210-214.
4. Mahkeme-i Temyiz Hukuk Dairesi, "İtiraz İstid'âsı Tedkîk Olunmadıkça Reddine Karar Verilmek Caiz Olmadığı Hakkında Mahkeme-i Temyiz Nakz İ'lâmı", s. 214.
5. Mahmud Refik, "Mukâbelenin Tarif ve Tevazzuhu ve Kanun-ı Cezanın 190. Maddesinin Teşrihi", s. 215
6. "Pulun Muahharan Yapıştırıldığı Hakkında Mahkeme-i Temyiz İ'lâmı", s. 218-219.
7. "Sual: Şehadet Zımnında Muhakemeye Celb Olunub da Davete İcabet Etmeyen Bir Şahid Hakkında Bir Lira Ceza-yı Nakdi İ'tâsıyla Aleyhinde Hükm-i Lahık Olduğu ve Muahhâran Mezkûr Bir Lirayı Te'diyeye İktidarı Olmadığı Tebeyyün Eylemesi Üzerine Kanun-ı Cezanın 37. Maddesi Mucibince Beş Gün Mahbûsiyetine Karar Verildikde Müdde-i Umûmi Şahid-i Merkûm Kanunun 39. maddesi Mucibince Altı Mâh Hapis Cezasıyla Mahkûm Olmak Lazım Geleceğini İddia ve Reji Nizamnamesine İstinâd Eylemektedir. Bu Gibiler Hakkında Kanunen Ne Yolda Karar İ'tâ Olunması Lâzım Gelindiğinin İzâhı İlm-i Hukuk Mütevekkillerinden İstifar Olunur?", s. 219
8. Şerifzade Hasan "Diğer Sual", s. 220.

14. Sayı, 10 Safer 1309 / 10 Safer 1891

1. "Arazi-i Emiriye ve Mevkûfenin Bade'l-Vefat Temîn-i Deyn İdub Etmeyeceği Hakkında Sual ve Onun Cevabı", s. 221-224.
2. "Bazı Memalikde Mevâdd-ı Cinaiyede Müsta'mel Olan Heyet-i Udûl (Jury) Usulü", s. 224-228.
3. "Kavânin-i Şahsiye ve Bu Babdaki Mülahazât-ı Mühimme", s. 228.
4. "Hukuk-ı Umûmiye ve Şahsiye Davasının Mürûr-ı Zamanla Sükûtu Hakkında Suâl ve Onun Cevabı", s. 232.
5. "Muhakeme-i Ticaretde Vekil-i Müsahhar Tayin Olunmasının Lüzûmu Hakkında Mahkeme-i Temyizin Nakz İ'lâmı", s. 232.
6. "Vârid Olan Sual", s. 234.
7. "Vazife Kararının Kabil-i İstinâf ve Temyiz Olub Olmaması Hakkında Sual ve Onun Cevabı", s. 234

15. Sayı, 10 Rebiülevvel 1309 / 13 Teşrin-i Evvel 1891

1. "Muhbir ve Şahid Bendinin Mâba'dı", S. 237-239.
2. "İzzetlü Kololyan İvadis Efendi'nin Davası", s. 239-243.
3. Şerifzade Hasan, "Mürûr-ı Zamana Dair Cevap", s. 243-245.
4. "13. Nüshada Muharrer Suâl Cevabı", s. 245-246.
5. "Mürûr-ı Zamanlar Ne Vakitten İtibâr Olunması Hakkında İstida Daire-i Aliyyesinin İlamı", s. 246-249.
6. "Vakf Olan Bir Hane Arsasına Tecavüz Edildiğinden Dolayı Davanın Merci Nerede Olduğu Hakkında Mahkeme-i Temyiz-i Hukuk Daire-i Aliyyesine Verilen İ'lâm", s. 249-251.
7. "Hukuk-ı Umûmiyenin Te'hîrini Mucib Olan Ahval Hakkında Mahkeme-i Temyiz-i Ceza Daire-i Aliyyesinden Verilen İ'lâm", s. 251-252.
8. "Husûmet Hakkında Vârid Olan Suâl", s. 252.
9. İkrâr Hakkında Vârid Olan Diğer Suâl, s. 252.

16. Sayı, 13 Rebiyülahir 1309 / 13 Teşrin-i Sani 1891

1. "İkame Olunmuş Olan Bir Davanın Muhakemesine Ahar Bir Şahıs Tarafından Vuku' Bulan Müdahâle", s. 253-257.
2. Bıçakçızade Arif, "Hanya'dan Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 257.
3. "Temyiz İstid'âsı Verildikden Sonra İcrâca Ne Yolda Muamele Olunması Hakkında Tahrirât-ı Umûmiye", s. 257
4. Şabcıoğlu Anestaş, "15. Nüshamızda Münderic Suâlin Cevabı", s. 259.
5. "Taht-ı Nikâhında Bulunan Bir Kadın Aharla Bil-Rıza Fiil-i Şenî' Zina İcra İder İse Hakkında Tertib Edecek Cezanın Zevcinin Tekrar Kendusunu Almağa Rıza Olmasıyla Sakıt Olacağı Ve

Bundan Yani Bu Sukût Hakkından Şerik-i Töhmete Dahi Şümûllu Hakkında Mahkeme-i Temyiz Ceza Daire-i Aliyyesinden Verilen İ'lâmın Suretidir". s. 260-262.

6. "Arazi Zabtı Hakkında Vârid Olan Sual ve Cevabı", s. 262.
7. İlm-i Hukuk ile Uğraşan Bir Zat, "Vârid Olan Tahrirât-Teşkil-i Mehâkim-i Kanûninin Yirmi Beşinci Maddesi Hakkında İstizâh", s. 262-265.
8. "Kabil-i İstinaf Olan Kurralar Hangisidir", s. 265.

17. Sayı, 13 Cemaziyel Evvel 1309 / 13 Kanun-ı Evvel 1891

1. Mahmud Refik, "Vazife ve Salahiyet-i Cezaiyye Meselesinin Teşrihi", s. 269-275.
2. Zabıt Kâtibi Mahmud Cevad, "Re'sü'l-Mal On Bin Kuruşdan Ziyade Bir Meblağ veya Bin Kuruştan Fazla İrâd İçin Müstaiflerin Hangi Mahkemeye Müracaat Eylemeleri İktizâ İder", s. 275-276.
3. "Mahkeme-i Temyiz-i Nakz İ'lâmının Tebliğine Lüzûm Olub Olmadığı Hakkında Akdemce Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 276-279.
4. "Tayin-i Merci' Hakkında Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 279-280.
5. "Derûnunda Kıymet ve Bedel-i Tayin Olunmayan Emre Muharrer Sened Hakkında Terib İden Ahkâm-ı Kanuniye", s. 280
6. "Mugayeret-i Mekâna Şümullü Olmaya Poliçe Hakkında Tertib İden Ahkâm-ı Kanuniye", s. 282-283.
7. "Daire-i İcrâca Vuku' Bulan Ferağın İbtâl ve İadesi Hakkında Mühim Suâl ve Cevap", s. 283.

18. Sayı, 13 Cezamiyelahir 1309 (13 Şubat 1892)

1. Mahmud Refik, "Geçenki Nüshada Münderic (Salahiyet-i Cezaiyye) Bendinin Mâba'dı", s. 285-289.
2. "Selanik İstinaf Mahkemesi Başkâtibi İzzetlü Mahmud Şakir Efendi Tarafından Vârid Olan Suâl", s. 289-290.
3. "Tekerrür-i Cürm Beyanındadır", s. 290-292.
4. Şura-yı Devlet, "Ceza-i Nakdi Müstelzem Seneddeki İmza Sahibi Vefat Eyledikte Yahud Dava-yı Yetim ve Sagire Aid Bulundukda Ne Gibi Ahkâm Tertip Eder", S. 294-295.
5. Havran Serkezyan, "On Altıncı Nüshada Mürûr-ı Zaman Hakkında Münderic Bulunan Suâlin Vürûd İden Cevabı", s. 295-296.
6. "Antropometri Yani Mesâha-i Âza-yı Beşer Usûlünün Zabıta ve Mehâkim-i Adliyeye Olan Hizmeti (Hidmeti)", s. 296-299.
7. Havran Serkezyan, "Emre Muharrer Senedâtın Ahalice Olan Mazarratı Hakkında Aynen Vârid Olan Varaka", s. 299-300.

19. Sayı, 14 Recep 1309 / 13 Şubat 1891

1. Mahmud Refik, "Teşkilât-ı Mehâkim-i Kanunname-i Hümâyunun Şerhi", s. 301-304.

2. "Velisi Olan Eytam-ı Gayrimüsliminin Emvâl-i Metrûkesine Müdâhele Olunmaması Hakkında Şura-yı Devlet Riyâset-i Celîlesinden Makam-ı Âli-i Fetva-Penahiye Yazılan Tezîre-i Aliyye", s. 304
3. "Pulu Nısfan Olan Mezkûr İlamın Ceza-yı Nakdisi Onu İ'tâ İden Hâkimden Alınmayub Mübrizinden Ahz Ve İstifâsı Hakkında Mahkeme-i Temyiz-i İstid'â Dairesinin Nakz İ'lâmı", s. 306-308.
4. "Mahkeme-i Temyiz-i İstid'â Dairesinin Vezâifi ve Keyfiyyet-i Teşekkülü Hakkındaki Kanunname ve Zeyli", s. 308-310.
5. "Mürûr-ı Zaman Hakkında Beyoğlu Birinci Hukuk Mahkemesinden Verilen İ'lâm", s. 310-313.
6. "Veraset ve Vesayet ve Taksim-i Tereke Hakkında Bâb-ı Vâlâ-yı Fetva-i penâhiden Sudûr Eylemiş Mühim Fetvalar", s. 313-314.
7. "Mürûr-ı Zaman İtirazı Ne Zaman Dermeyan Olunmalı Deyü Vârid Olan Mütala'a ile Onu Müeyyed Bulunan Mahkeme-i Temyiz-i İstid'â Dairesinin İ'lâmı", s. 314-317.

20. Sayı, 14 Şaban 1309 / 13 Mart 1891

1. Mahmud Refik, "Teşkilât-ı Mehâkim Kanunnamesi'nin Şerhi", s. 317-319.
2. "Hazineye Medyûnen Vefat Edenlerin Deyni Hakkında Tahrirât-ı Umumiye", s. 319-320.
3. "Tebaa-i Ecnebiyeden Olanların Mahkemeye-i Keyfiyyet-i Celileri Hakkında Tahrirât-ı Umumiye", S. 320-322.
4. "Vazife-i İtiraz Ne Vakit Dermiyan Olunabilecektir", s. 322-324.
5. "Usûl-ı Muhâkemenin 49. Maddesine Bir Nazar", s. 324"
6. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 327-330.
7. "Aynen Vârid Olan Sual ve Cevâbı", s. 330-331.
8. "Mahkeme-i Cinayetden Sadır Bir İ'lâmın Karar Mahalli", s. 331-332.

21. Sayı, 14 Ramazan 1309 / 13 Nisan 1892

1. Avazade Abdülhamid, "Muhtelif Sualleri Havi Varakadır", s. 333-336.[76]
2. Mahmud Refik, "17, 18 ve 20.Nüshalarımızda Münderic "Vazife ve Salâhiyet Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 336-338.
3. "Memurin Muhâkemesinden Bahisdir", s. 338
4. "Kudüs-i Şerifde Dava Vekillerinden Corcis Cuharya Efendi Tarafından Vârid Olan Suâl ve Cevabı", S. 338-339.
5. "Bağdadda Dava Vekilleri Mütehayyizânından Hayatzade İzzetlü Abdülcabbar Efendi Tarafından Aynen Vârid Olan Suâl (Hacizde Daite Medyunun Medyunu Hasm Olabilir Mi?)" s. 339-341.
6. "Her Dava-i Müdde-i Aleyhin İkametgâhı Mahkemesinde Rüyet Olunur", s. 341-342.

76 Bu sayıda gazeteye sorulan sorular ele alınmıştır.

7. Erzurum'da Dava Vekili Agop Hamaçyan, "Emre Muharrer Senedât Hakkında Vârid Olan Makale", s. 342-343.
8. "Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Dairesinden Sâdır Olan Mühim Kararlar", s. 344-345.
9. Serkisyan, "Mahkemenin Salâhiyet Kanuniyyesi Hakkında Verilen Kararın İstinafını İcâze Ve Men' İden Ahvâl-i Usûl-ı Muhâkeme-i Hukukiye Kanun-ı Muvakkatinin Yüz Yetmiş Sekizinci Maddesinin İkinci Fıkrası", s. 346-348.

22. Sayı, 14 Şevval 1309 / 13 Mayıs 1892

1. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Cezaiyyeden Mâba'd", s. 349-353.
2. Sual, s. 353
3. "İcra-yı Muvakkatle Satılan Emlakın Muamelesine Dair Mahkeme-i Temyîzden Verilen İ'lâm", s. 353-355.
4. Serkisyan, "Emlakda Carî Olan Hayarât-ı Malume-i Arazi-i Emîriyede Cari midir", s. 355-357.
5. Girop Setpan, "21. Nüshada Muharrer Meselenin Cevabı", s. 357-359.
6. "Mehl ve Şerait-i Temyiz Hakkında Mahkeme-i Temyizden Verilen İ'lâm", s. 359-361.
7. Kırşehir Hazine Dava Vekili Papasyan Nazret, "Emre Muharrer Senedât ve Şirket-i Muamelesine Dair Suâl", s. 361-362.
8. Dava Vekili Giropa Setyan, "Mehl-i İstinaf İçinde Bidayet İ'lâmı Temyîz Olunması Hakkında Suâl", s. 362
9. Tarsus Vekili Avazade, "Usûl-ı Muhâkemece Hatta Add Olunan Esbabın İstizâhı ve Masârif-i Muhâkemenin Kefilden Mutâlebesi Hakkında Sual", s. 363
10. "Resm-i Damgadan Dolayı Ceza-yı Nakdi Hakkında Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 364.

İkinci Sene

23. Sayı, 9 Safer 1310 / 31 Ağustos 1891

1. "Farîza-i Mehmedet", s. 365.
2. İfade-i Mahsûsa, s. 367.
3. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 367.
4. "Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Dairesinden Tekâlif-i Emîriyenin Suret-i İstifâsı Hakkında Verilen İ'lâm", s. 369-370.
5. "22. Nüshadaki Suâlin Cevabı", s. 370
6. Dava Vekillerinden Abdullah Mahzar, "Hukuk Gazete-i Muteberesi Müdürlüğüne Canib-i Vâlâsına Maruzumdur", s. 371.
7. "Mikdarı Gayr-i Muin Deavinin İstinafı Hakkında Vârid Olan Varaka ve Mahkeme-i Temyizin Kararı", s. 371-372.

8. "İbrâ-yı Âmmden Sonra Davanın Âdem-i İstima'ı Hakkında Beyrut Ticaret Mahkemesinden Verilen İ'lâmın Feshini Mütezammın Birinci Mahkeme-i Ticaretden Verilen İ'lâm", s. 373-377.
9. Avazade, "Müte'addid Es'ileyi Havî Varakadır", s. 377-380.

24. Sayı, 21 Rebiyülevvel 1310 / 13 Teşrin-İ Evvel 1892

1. İfade-i Mahsusa, s. 381.
2. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 382-384.
3. "İkrâr Hakkında Mahkeme-i Temyîzden Verilen İ'lâm", s. 383.
4. 377. Sahifada Münderic Suâllerin Cevapları, s. 386.
5. Araz-i Emîriyenin Hibesi Hakkında Mahkeme-i Temyîzden Verilen İ'lâm, s. 387.
6. 342. Sahifadaki Derc Olunan Suâle Cevap, s. 388.
7. İbrânamelere Ne Mikdar Pul Vaz' Lazım Gelür Hakkında Mahkeme-i Temyîz İstid'a Dairesinden Verilen İ'lâm, s. 389.
8. Serkisyan, "Avazade Efendi'nin 361. Nüshada Neşr Olunan Suâlin Cevabı", s. 390-392.
9. Tarsus'tan Avazade, "22. Nüshadaki Setyan Efendi'nin Suâlinin Cevabı", s. 394-395.
10. "Şayân-ı Mütâla'a ve Sezâvâr-ı Taaccüb Bir Teşebbüsü Cinai", s. 395-399.

Üçüncü Sene

25. Sayı, 22 Cezamiyelevvel 1310 / 13 Kanun-I Evvel 1892

1. Tahdîs-i Nimet, s. 405.
2. İ'lâmın Aslı Verilmeden Suretinin Mahkûm-ı Aleyhe İ'tâsı Tebliğ-i Nizâmı Add Olunmayacağı Hakkında Encümen-i Adliye Kararı, s. 406-408.
3. Müteveffânın Terekesi Mahkeme-i Şer'iyyede Tahrîr Olunsa Bile Muamelât-ı Eflâsiyesinin Her Halde Ticaret Mahkemesinde Rü'yet Olunmasının Lüzumu Hakkında Adliye Nezaret-i Celilesinin Emirnamesi, s. 408.
4. Sûlhun Sened ile Vuku'a Gelmesi ve Evvel Senedin Mahkeme Canibinden Tasdik Edilmesi Hakkında Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Dairesinin İ'lâmı, s. 408.
5. Sandıkların Talebi Üzerine Müflisin Hilekârlığı İddia Olunamayacağı Hakkında Mahkeme-i İstinaf Ticaret Canibinden Verilen Karar, s. 409-410.
6. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Cezaiyyenin Mâba'd ve Hitâmı", s. 410-414.
7. "Muvaza'a Senedi İçin Mürûr-ı Zaman Vârid Olub Olmayacağı Hakkında Vârid Olan Suâl", s. 414-415.
8. Hukuk-ı Ticaret Nam Eserden Menkûl Bursa Muamelâtı, s. 415-417.
9. Dava Vekillerinde Girop Setyan, "İkametgâh Hakkında Vârid Olan Varakalar", s. 417.
10. Serkisyan, "Dava Vekillerinden Serkisyan Efendi Tarafından Varid Olan Varakadır", s. 418-419.
11. Mahmud Refik, "Masârif-i Deâvi-i Cezaiyye", s. 419-420.

26. Sayı, S. 27 Recep 1310 / 14 Şubat 1893

1. Zat-ı Davanın Müraca'-i Ticaret Mahkemesi Olduğu Halde Meblağ-i Müddeabih Kefâlet İden Aleyhinde Hukuk Mahkemesinde İkame-i Dava Olunması Hakkında Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 421
2. Mebde-i İstinaf Evrâkın Kaydiyesi Mahkemece İstifâ Olunduğu Tarihden İtibâr Olunması Hakkında Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 423
3. Emlak-ı Gayr-i Menkûlenin Haczi Hakkında Edilecek Davanın Her Halde Hukuk Mahkemesinde İkâme Olunması Hakkında Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 424-426.
4. Araz-i Emiriyenin Mürûr-ı Zamanı Hakkında Mahkeme-i Temyîz İstid'a Daire-i Aliyyesinin Kararı, s. 426-427.
5. Serkisyan, "Nam-ı Müste'âr Usûlünün Araz-i Emiriyede Câri Olub Olmadığına Dair Varakadır", s. 427-428.
6. Şerifzade Hasan, "Haleb'den Aynen Vârid Olan Suâl", s. 428.
7. "Muvaza' Senedinin Mürûr-ı Zamanına Dâir Geçenki Nüshada Münderic Sualin Cevabı", s. 429-431.
8. "Hukuk-ı Ceza Mürûr-ı Zamanları (Krikor Zohrap'ın Eseri)", s. 431-433.
9. Mahmud Refik, "Masârif-i Deâvi-i Cezaiyye", s. 433-436.
10. Tarsus'dan Vârid Olan Suâller, s. 436.

27. Sayı, 27 Şaban 1310 / 14 Mart 1893

1. "İstinafa Verilen Kefâlet Senedinde Müstanif-i Aleyhin Sanatının Zikr Olunmaması İstinafın Reddini Mucib Olmaz ve Kefâlet Senedinin Mahkemeden Musaddak Olması Gayr-i Resmi Olmasını İstilzâm Eylemez Bunu Müebbed Mahkeme-i Temyîzin İ'lâmı", s. 437-439.
2. "Müşterek Divar Mesailesinde Şuhud-ı Şahsiye İkamesinin Cevazi Hakkında Mahkeme-i Temyîz Heyet-i Umûmiyesinin İ'lâmı", s. 439-441.
3. "Emre Muharrer Bir Senedin Vadeden Sonra Cirosu Mu'teber Olmamasına Dair Mahkeme-i Temyîzin İ'lâmı", s. 442-445.
4. Deâvînin Muhakemesinde Hazır Bulunmayan Hâkim Müzâkeresi Esnasında Rey Veremeyeceği Hakkında Dersaadet İstinaf Ticaret Mahkemesinin İ'lâmı, s. 445-447.
5. Mahmud Refik, "25 ve 26.Nüshalarımızda Münderiç Masarif-i Deâvi-i Cezaiyye", s. 447-451.
6. Dava Vekillerinden Ersan Kalifyan, "Ahkâm-ı Gıyabiye Hakkında Kayseriye'den Vârid Olan Suâl", s. 451-452.

28. Sayı, 18 Muharrem 1311 / 31 Temmuz 1893

1. "Birinci Meclis-i Ticaret Heyetinden Pul Ceza-yı Nakdisinin Ahzı Hakkında Mahkeme-i İstinaf Ticaretin Kararını Nakz İden Mahkeme-i Temyiz İstida Dairesinin İlamı", s. 454.
2. "Bir Havalenamenin Bedeli Kısmen Tahsil İden Vekilin Ecr-i müsemma Hakkında Verilen İ'lâm-ı İstinafiyenin Nakzını Mübeyyin Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Dairesinin İ'lâmı", s. 456-459.

3. Beyoğlu Müdde-i Umumiliği Yardımcısı Kapreil, Ecir-i Hasın Deâvî-i Cezaiyyede Şehadeti Caiz Olabilir Mi? S. 459-462.
4. Mahmud Refik, "25, 26 ve 27. Nüshalarımızda Münderiç Masarif-i Deâvi-i Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 463-466.
5. "Poliçe ve Emre Muharrer Senedâtın Vadeleri Munkaziye Oldukdan Sonra Kabil-i Ciro Olmadığı Hakkında Vürûd İden Varakadır", s. 466-467.
6. Dava Vekillerinden Hamdalızade Mehmed "Bağdaddan Vârid Olan Sual", s. 468.
7. Ahmed Vefik, "Bağdad ve Avrathisar'dan Vürûd İden İki Sual, s. 468.

29. Sayı, 18 Safer 1311 / 31 Ağustos 1893

1. "Tebrik ve Tahmid", s. 469-470.
2. "Ceza-i Kanun ve Matbaa-i Nizamname-i Hümayunlarının Ahiren Tezyîl ve Ta'dîl Olunan Bazı Mevaddı", s. 471-472.
3. Tahliye-i Me'cûrde İcrâ-yı Muvakkatin Cevazını Mel'un Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 472-475.
4. Tabiiyet Hakkında Tezkire-i Sâmiye (Beynlerinde Tabiiyetçe Muhalefette Bulunanlardan Her Birinin İhra ve İrs (Miras) Olunamayacağı Hakkında Muhakeme Tebliği Olunan Tezkire-i Samiyedir.), s. 475.
5. Mahmud Refik, "25, 26, 27 ve 28. Nüshalarımızda Münderic Masarif-i Deâvi-i Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 475-477.
6. Vârid Olan Varaka, s. 477-480.
7. Külabi Efendi, "Ticaret Davalarının Müraca'-i İstinaifiyesi Hakkında Varaka", s. 480-483.
8. "Gemlik Mahkemesi Başkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Vârid Olan Varaka", s. 483-484.
9. Avrathisar'dan Vârid Olan Suâle Cevap, s. 484.

30. Sayı, 18 Rebiülevvel 1311 / 31 Eylül 1893

1. "Emre Muharrer Senedâtın Suiistimalinin Men'i Hakkında Mahkeme-i Temyizin İctihâdını Mübeyyin İ'lâm Ve Mütâlaa", s. 485-488.
2. Ceza Kanununun Ta'dîl Edilmiş Olan Yüz Elli Yedinci Maddesi, s. 488
3. Mahmud Refik, "Ceza Kanunname-i Hümâyunun 209. Maddesinin Tefsîr-i Ahkâmı Zımnında Mahkeme-i Temyîz-i Ceza Dairesinin İctihâdı", s. 489-490.
4. Serkisyan, "28. Nüshada Münderic Olub Bağdad'dan Vârid Olan Suâlin Cevabı", s. 490-492.
5. Beyoğlu Müdde-i Umûmiliği Yardımcısı Kapreil, "Tekerrür Kanunu Hakkında Mütala'at", s. 492-494.
6. Mahmud Refik, "Masarif-i Deâvi-i Cezaiyyenin Mâba'di, s. 494-496.
7. "Edirne'den Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 496-497.

8. "Kollektif Şirketi Hakkında Mahkeme-i İstinaf-ı Ticaretden Sudûr Eylemiş Olan İ'lâmın Nakzını Mübeyyin Mahkeme-i Temyîz-i Hukuk Daire-i Aliyyesinin Kararı", s. 497

31. Sayı, 21 Rebiülahir 1311 / 31 Teşrin-i Evvel 1893

1. Memurin-i Mülkiye Sur Muhâkemâtı Hakkında Şura-yı Devlet İzâhnamesi, s. 501-504.
2. Keşfin Ne Yolda İcrâ Olunacağı Hakkında Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 505-506.
3. Kapreil, "Tekerrür Kanunu Bendinin Mâba'd ve Hitâmı", s. 506.
4. Mahmud Refik, "Mürûr-ı Zaman-ı Cezai", s. 507-512.
5. "Bir Senedin Sahteliği Hakkında Mekteb-i Tabibden Verilen Raporun Karar Ciheti", s. 512-513.
6. Mahmud Refik, "Masârif-i Deâvi-i Cezaiyye", s. 513-517.

32. Sayı, 23 Cezamiyelevvel 1311 / 31 Teşrin-i Sani 1893

1. "İlâmât-ı Hukukiyenin İcrâsına Dair Kanunun 39. Maddesi İçün Neşr Olunan Zeyller", s. 518.
2. "İlâmât-ı Nizâmiyenin Mehâkim-i Şer'iyyede Vâcibü'l-Amel Tutulması Hakkında Madde-i Nizamiyeyi Meblağ-i Tezkire-i Sâmiyye", s. 518-519.
3. "Arazi-i Emiriye Davalarında Defter-i Hakani Memurlarının Bulundurulması Hakkında Tahrirât-ı Umûmiye Sureti", s. 519-521.
4. "İlâmât-ı Ecnebiyyenin Memâlik-i Osmaniyede Keyfiyet İcrâsı Hakkındaki Eserden Menkûl-ı Bend", s. 521-523.
5. Mahmud Refik, "Masârif-i Deâvi-i Cezaiyye", s. 523-525.
6. "Yanya'dan Vürûd İden Suâl-i Varaka", s. 525-527.
7. "Dava-yı Âdiyede Şehâdet-i Kâzibe Hakkında Varaka", s. 527-528.
8. "Akdinden Birinin Vefatıyla Akd-i İcâre Münfesih Olmayacağı Hakkında Bir Mahkemeye Verilen Lahiyadır", s. 529-532.

33. Sayı, 13 Cemaziyelahir 1311 / 22 Kanun-I Evvel 1893

1. "Ecnebilerce Tahliye-i Me'cûrun Keyfiyet İcrâsı Hakkında Tezkire-i Sâmiye", s. 533-535.
2. Muhtıra, s. 535-536.
3. "Adliye Nazırı Rıza, "Müsted'iyâd-ı Temzîyenin Sûret-i Kabulü Hakkında Tahrirât-ı Umûmiye", s. 536-540.
4. "Tophane-i Amire Müşiri ve Umum-ı Mekatib-i Askeriye-i Şahane Nazırı Zeki, Doktor Hüsnü Beyle Eczacı İstavraki Efendi'nin Muhakemesinin Kısmı", s. 540-541.
5. Ezaryan Efendi, Dogasyo, Markidor, Pers Sanzerson, Tezzi, Dobala Saeno, Romaniko, "Tuna Avrupa Komisyonu'nun (Sene) Tahlisiye İdaresi Nizamnamesi", s. 541-543.
6. Kapreil, "İkrâr-ı Meul", s. 543-546.
7. Mahmud Refik, "Masarif-i Deâvi-i Cezaiyyeden Mâba'd", s. 546-551.

34. Sayı, 12 Şaban 1311 / 22 Şubat 1894 Tebrik-i Vilâdet-i Hümâyûn Hazret-i Padişahi

1. "Usûl-i Muhakeme-i Hukukiye Kanun-ı Muvakkatin 62. Maddesindeki Esbâb-ı Erbaa Mevkûd Olsa Bile Kavaid-i Umumiye ve Mecelle Ahkâmına Tevfikân Bir Hâkimin Reddiyle Muhakemede Bulundurulmaması Taleb ve İddia Olunabilir. Bu Babda Mahkeme-i Temyîz-i Heyet-i Umûmiyesinden Sudûr İden Mühim Bir İ'lâmın Karar Mahalli", s. 552-555.
2. Zabıt Ketebesi Mütehayyizanından İzzetlü Osman Kemaleddin Efendi Tarafından Vârid Olub Gemlik Mahkemesi Başkâtibi Ahmed Efendi Canibinden 29. Nüshamızda Münderic Sebk İden İstizâha Cevaba Mutazammın Varakadır, s. 555-557.
3. "Hâlâ Hazine-i Deavi Vekili Meded Efendi Tarafından Vârid Olan Sualdir", s. 557-558.
4. "Refetlü Hırisantos Tumayidis Efendi'nin Mütekaddim Layihasının Mâba'd", s. 558-559.
5. Mahmud Refik, "Masarif-i Deâvi-i Cezaiyye Makalesinden Mâba'd", s. 562-564.
6. "Mekteb-i Hukuk-ı Şahane Mezuniyet Sınıfından Refetlü Yelusturus Dimitriyadis Efendi Tarafından Vârid Olan Varaka-i Mühimmedir", s. 564.

35. Sayı, 24 Ramazan 1311 / 31 Mart 1894

1. "İcâr Hakkında Mahkeme-i Temyiz-i Hukuk Daire-i Aliyyesinin İ'lâmı", s. 565-568.
2. Mahmud Refik, "Yunanistan'ın Düyûn-ı Faizleri Hakkında Kanun Layihasıdır", s. 568-569.
3. Mahmud Refik, "Mesârif-i Deâvi-i Cezaiyyeden Mâbaad", s. 569-572.
4. Kapreil, "Yanya'dan Vârid Olan Sualin Bir Kısmına Cevap", s. 572-573.
5. Hırisantos Tumayidis Efendi'nin Layihasına Cevap, s. 573-575.
6. Sual, İcâr-ı Akarın Nizamnamesi Mucibince Hitam-ı Müddette Me'cûrun Teslimine Müste'cir-i Mücirden Taleb Edebilir Mi? s. 575-578.
7. Keşfü'l-Feraiz Nam Eser Hakkında Beyân-ı Mahsus, s. 578.
8. İflasa Dair Bir Yazı, s. 579.

36. Sayı, 26 Zilkade 1311 / 31 Mayıs 1894

1. Mecellenin 1123. Maddesi Hakkında Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı, s. 581-583.
2. Eshâm-ı Osmaniyye'nin Tertibine Müteallik Makale-i Mütercime ve ol-Babdaki Mütala'a, s. 584-586.
3. Mahmud Refik, "Mürûr-ı Zaman-ı Ceza", s. 586-589.
4. "Ahmed Mazhar Efendi'nin Makale-i İtiraziyesi", s. 589-592.
5. Mösyö Salem, "İlamât-ı Ecnebiyenin Memâlik-i Şahanede Suret-i İcrâsı Hakkındaki Makaleden Mâba'd", Tercüman Abdurrahman Adil, s. 592-595.
6. İcâr Hakkındaki Suale Cevap ve Mütala'mıza, s. 595.

37. Sayı, 28 Zilhicce 1311 / 31 Haziran 1894

1. "İcrâ Kanunnamesinin 67. Maddesinin Zeyli", s. 601-603.
2. "Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezaiyyenin 47. Maddesinin Tatbiki Hakkında Mahkeme-i Temyîz-i Cezadan Sâdır İ'lâmın Karar Kısmı", s. 603-604.
3. "Mahkeme-i Müşâr-ı ileyhedan İkâmetgâh Hakkında Verilen İ'lâmın Karar Mahalli", s. 604-605.
4. İdarehanemiz Tarafından Tertib Olunan Suâl, s. 605.
5. Zimmet-i Emiriyede Ne Vakit Hukuk-ı Umûmiye Taalluk Edeceğine Dair Şura-yı Devlet Bidayet Mahkemesinin İctihâdı, s. 606-607.
6. Tabib Nazırı Mirliva Ahmed Hilmi, "Eczacı Tınaşın Muhâkemesinden Karar Kısmı", s. 606
7. Şimdiye Kadar Gazetede Cevabsız Kalan Suâllerin Cevabı, s. 609
8. Mahmud Refik, "Mürûr-ı Zaman-ı Cezaiyye", s. 612-614.
9. Tekfurdağı'ndan Vârid Olan Suâl ve Cevap, s. 614-615.
10. İzmir'den Vârid Olan İstizâh ve Cevabı, s. 615.

38. Sayı, 30 Safer 1312 / 31 Ağustos 1894

1. "Tebrik-i Cülus-ı Hümâyûn Hazret-i Padişahi", s. 617-619.
2. "Beyne'l-Efrâd Mün'akid Olan Taahhüdâtın Meşrû'iyyeti Ne Gibi Şerâitin Vücuduna Malikdir", s. 619
3. Mahmud Refik, "Mürûr-ı Zaman-ı Ceza-i Makale-i Saniyesinden Mâba'd", s. 621-628.
4. 22. Nüshada ve 323. Sayfada Münderiç (Tarsus'dan) Vârid Olan Sualin Cevabı, s. 628-630.
5. 27. Nüshada ve 451. Sahifada ve Kayseri'den Mevrûd Olan Suâle Cevap, s. 630-631.
6. "Suallere Cevap", s. 631-632.
7. "Gemlik Mahkemesi Başkâtibi Refetlü Ahmed Refet Efendi Tarafından Vârid Olan Suâller", s. 632.

39. Sayı, 13 Rebiülahir 1312 / 13 Teşrin-İ Evvel 1894

1. Ahiren Bade'l-Ferağ Vuku' Bulacak İbranın Muamele-i Ferağiyeye Halel Getirmeyeceğine Dair İ'lâm Kat'i, s. 633-636.
2. Mahmud Refik, "Mukâvelât Makalesinin Hitamı", s. 636-638.
3. Hukuk Mektebi Mezunu Tukidilyan, "37. Nüshamızdaki Suâlimizin Cevapları", s. 638-644
4. 38. Nüshamızda Münderic ve Gemlikden Vârid Suâllerin Cevapları, s. 647.
5. "Ayntab Bidayet Mahkemesi Başkâtibi Süleyman Sırrı Efendi Tarafından Gönderilen Varakadır", s. 647-648.
6. "Dava Vekillerinden Bir Zat Tarafından Varid Olan Suâl", s. 648.

40. Sayı, 14 Cemaziyelevvel 1312 / 13 Teşrin-İ Sani 1894

1. "İkametgâh Mesafesinin Müddet-i İtiraza Müesser Olduğuna Dair Mahkeme-i Temyîz-i İctihâdı, s. 649."

2. "Cünha Mahkemesi İ'lâmının Cinayâtda İttiham Mazbatası Makamına Kaim Olamayacağını Müeyyed Mahkeme-i Temyiî-i Ceza İ'lâmı, s. 652-653."
3. Mahmud Refik, "Maznûn-ı Aleyhden Alınacak Teminât Kararı Müdde-i Umûmi ve Şahsiye Tebliğ Olunup Olunmayacağı Hakkında Konyalı Abdullah Efendi Tarafından Vârid Olan Suâl ve Cevabı, s. 653-655."
4. "Muvakkate Tahliye-i Sebil-i İstid'ası Aleyhine Vuku Bulacak İtiraz veyahut İstinafa Dair Bir Hüküm Verilinceyedek Maznûnun Mevkûf Tutulup Tutulmayacağına Dair Suâl ve Cevabı, s. 656."
5. "Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezaiyyenin 120. Maddesinin Mefâhimi Arasında Mevcudiyeti Zan Olunan Mübayyenete Dair İstizâh", s. 656.
6. "Maznûn-ı Mevkûf Tutulması Lazım Geldikde Mevkufiyetinin Hakk-ı Müdde-i Umûmiyenin Yoğsa Müdde-i Şahsiyenin İtirazatına mı Hasr Olunmalıdır Deyü Varid Olan Suâl", s. 656.
7. Mahmud Refik, "Usul-ı Muhâkemât-ı Cezaiyye 185 ve 189. Maddeleri Arasında Mevcudiyeti Zan Olunan Mübayenet Hakkında İstizâh," s. 656-658.
8. Mahmud Refik, "Mürûr-ı Zaman-ı Cezaiyye Makalesinin Mâba'di", s. 659-664.
9. Vârid Olan Sual, s. 664.

41. Sayı, 14 Cemaziyelahir 1312 / 13 Kanun-I Evvel 1894

1. "Ceza Kanununun İhrâk Hakkındaki Maddelerine Müteallik Mütâlaa", s. 665-666.
2. "Bey' Bi'l-Vefada Müddetin Tayini Bâyi'in İade-i Semenle İstirdâd Mebî' Hakkında Tesir Edemeyeceğini Mutazammın Mahkeme-i Temyîz İ'lâmı", s. 666-669.
3. "Beratı veya Cinayetle Mahkûmiyeti Hâvî Ahkâm-ı Temerrüdiyenin Hakk-ı Temyîzi Ancak Baş Müdde-i Umûmiliğin Makamına Aid Olacağı ve Beratı Mübeyyin İlamât-ı Cezaiyyenin Müdde-i Umûmiler Tarafından Mücerred Nef'aül-Kanun Temyiz Olunabileceği Ve Fakat Mahkeme-i Temyîzin Bu Taleble Mukayyed Olmayub İ'lâmı Esbâb-ı Nakziye-i Esasiye Gördüğü Halde Âdiyyen Dahi Nakz Edebileceği Husûsâtını Müsbet Mahkeme-i Temyîz Ceza İ'lâmı", s. 669-670.
4. "Süleyman Sırrı Efendi'nin 189 ve 190. Maddeler Beynindeki Mübâyenet-i Zâhiriyeye Mütaallik Suâline Cevabın Hitamı", s. 670-672.
5. "Abdullah Efendi'nin Es'ile-i Bakiyyesinin Cevapları", s. 672-674.
6. "Yine Mumaileyh(Abdullah Efendi) Tarafından Vârid Sekiz Suâlin Cevabı", s. 674-677
7. Mahmud Refik, "Takibât ve İcrâ Mürûr-ı Zamanları Makalesinin Hitâmı", s. 678-680.

42. Sayı, 16 Şaban 1312 / 11 Şubat 1895

1. "Tebrik Velâdet-i Hümâyun Hazreti Padişahi", s. 681-683.
2. "Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezaiyyenin 51. Maddesine Zeyli", s. 684.
3. "Usûl-ı Muhâkemeât-ı Cezaiyyenin 120. Maddesi Makamına Kaim Madde-i Kanuniye", s. 684-686.

4. "Harç Tarifesinin 38 ve 42. Maddeleri Yanındaki Tenâkuzun Temsilen İzâhı", s. 686.
5. Hakk-ı İstinaf-ı Cezaiyyenin A'dem-i İstimâli Hakk-ı Temyîzin Mûcib-i Sukûtu Olacağı İctihâdını Mübeyyen Mahkeme-i Temyîz-i Ceza İ'lâmı", s. 686-687.
6. "Hilâf-ı Vazife Ve Salâhiyet Olarak İcrâ Kılınmış Olan Tahkîkât ve Takibâtın Mürûr-ı Zaman-ı Cezaiyyeyi Kat' Edemeyeceğini Dair Evvelki Nüshamızda Münderiç Mütalâayı Müeyyid Beyoğlu Bidayet Ceza Mahkemesi İ'lâmı", s. 688-690.
7. "40. Nüshamızda Derç Olunan Adapazarı Suâllerinin Cevapları", s. 690-691.
8. "Mahall-i Münaza'-i Fîhin Keşfi Hakkında İttihâz Olunacak Karara Dair Bir Suâlin ve Bu Suâlin Cevabına Müteferri' Olarak Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Reis-i Evveli İzzetlü Osman Bey'in Şayân-ı Dikkat ve Tedkîk Olan Rey ve Efkârı", s. 691-692.
9. "Suriye'den Gelen Sual ve Cevabı", s. 692-693.
10. "Mardin'den Vârid ve Mecellenin 1762. Maddesine Müte'allik Sual ve Cevabı", s. 693-694.
11. "40.Nüshamızdaki Cevdet Efendi'nin Suâlinin Telhisen Cevabı", s. 696.
12. Mahmud Refik, "Kanunun Tatbiki ve İcrâsı Hakkında Makale-i Mahsusa", S. 694-696.

43. Sayı, 17 Ramazan 1312 / 13 Mart 1895

1. İfade-i Mahsusa, s. 697
2. "İcrâ Kanunun 50. Maddesine Zeyl", s. 698-699.
3. "Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Reisi Saadetlü Reşid Bey Efendi'nin Namus Davaları Vuku'unda Müdde-i Umûmilerin Vezaif-i Kanuniyelerinin Keyfiyet Ceryanı ile ol-Babdaki Hukuk-ı Umûmiye Davasının Vaziyetini Müfesser Mütâlaaları", s. 699-703.
4. "Lama Efendi'nin Temyîzin Akaratda Tehir-i İcrâ-yı Müstelzem Olmasının Hakkındaki İstizahıyla, Cevabı", s. 703-705.
5. "Abdullah Nasrullah Efendi'nin Üçüncü Takım Suâlleriyle İrâ-yı Cevapları", s. 705-707.
6. "Ayntab(Gaziantep) Bidayet Mahkemesi Başkâtibi Süleyman Sırrı Efendi'nin İstizâhâtıyla Ecvibesi", s. 707-710.
7. "Niğde Mukâvelât Muharriri İslam Efendi'nin Mukâvelât-ı Muharrerleri Nizamnamesiyle Harç Tarifesine Mütedair Es'ilesi ve Kezalik Cevapları", s. 710-712.

44. Sayı, 17 Şevval 1312 / 13 Nisan 1895

1. "Teşkilât-ı Mehâkimin Fasl-ı Rabinin Beşinci Madde-i Muaddelesi", s. 713-714.
2. "Umûr-ı İflâsiye Hakkında Efkâr ve Mütâlaat-ı Mühimme-i Kanuniyeyi Havi Temyîz-i Ceza Dairesinin Tesâvî Kararıyla Heyet-i Umûmiyenin İ'lâmı", s. 715-716.
3. "Beyoğlu Ceza Dairesi Reis-i Âlisi Saadetlü Reşid Bey Efendi Hazretlerinin Yol Üzerinde Mecrûhen Fevt Olmuş Bir Şahsın Sebeb-i Vefatı Katl Midir? Yoksa İntihar Mıdır? Bursa'nın Tefrik ve Temyizine Hadim Olmak Üzere Mahall-i Vakada Müstantik ve Müdde-i Umûmiyle

Zabıta-i Adliye Memurlarının İcrasıyla Mükellef Oldukları Vezaif-i Kanuniyeyi Şârih-i Makale-i Aliyyeleri", s. 716-720.

4. Mahmud Refik, "Vazife Ve Salâhiyet-i Medeniyye Hakkındaki Makalenin Birinci Cüz'i Olan Usûl Ve Tensikât ve Teşkilât-i Şeriyyeyi Maarif-i Makale-i Mahsûsa", s. 720-724.
5. "Abdullah Konevî Efendi'nin Geçenki Nüshamızda Münderiç Suâllerinin Bakiyesi ve Cevapları", s. 725-727.
6. "Ayntab (Gaziantep) Başkâtibi Süleyman Sırrı Efendi'nin Es'ile-i Bakiyesinin Cevapları", s. 727-728.

45. Sayı, 16 Zilkade 1312 / 13 Mayıs 1895

1. "Zeyl-i Kanun-ı Ticaretin Sekizinci Madde-i Muaddelesi", s. 729-731.
2. "İlamât-ı Şeriyyenin Temyîz ve İstinafı Hakkındaki Talimât-ı Seniyyenin Yedinci Bend-i Muaddili", S. 730-732.
3. "Suriye'den Vârid Olan Suâl ve Cevabı", s. 733-735.
4. "Beyoğlu Bidayet Ceza Mahkemesi Reisi Saadetlü Reşid Bey Efendi Hazretlerinin Yol Üzerinde Maktûl Bulunan Şahsın Sebeb-i Vefatı Katl Midir? Yoksa İntihar Mıdır? Bursa'nın Tefrik ve Temyizine Hadim Olmak Üzere Müdde-i Umûmi ile Müstantik ve Zabıta-i Adliye Memurlarının Mahall-i Vakada İcrasıyla Mükellef Olacakları Vezaif-i Kanuniyeyi Müşerrih Makale-i Mühimmelerinin Mâba'd ve Hitamı", s. 735-738.
5. "Hrisantos Efendi'nin Makale-i İtirazisiyle Cevabı", s. 738-741.
6. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Medeniyye Makalesinin İkinci Cüz'i Olan Usûl-ı Medeniye", s. 741-744.
7. "Kavala'dan Suâl", s. 744.

46. Sayı, 25 Zilhicce 1312 / 13 Haziran 1895

1. "Pasaport Nizamnamesinin 18 ve 19. Maddeleri", s. 746.
2. Adliye Nazırı Rıza, "Memurin-i Mülkiyenin Memuriyetlerine Mütaallik Olan Hususâtdan Maada Olan Ahvâlin Tahkik Ve Muhâkemesi Ne Yolda Olmalı ve Bunların Ceraim-i Meşhûdede Usûl ve Kavâid-i Umûmiyeye Tevfîkân Muâmele Olunmalarıyla Keyfiyetinin Emirlerine İş'arı ve Ceraim-i Meşhûdeden Maada Ahvalde Zât-ı Madde-i Delâil-i Kanuniyenin Mevcudiyetine Mebnî Müstantika Havale Olunmayarak Mahkemeye Sevk Olunur ve Habsi Müstelzem Derecede Olur ise Bi'l-İstizan İşden El Çekdirilerek Muhâkemesinin İcrâsı Lüzum Ve Keyfiyetden Bahsi Tahrirât-ı Umûmiyedir", s. 746-748.
3. "5000 Kuruşdan Dûn Davanın Kabil-i İstinaf Olmayacağı Hakkındaki Kaidenin Cihet-i Cezaiyyeye Adem-i Şümûlünü Mutazammın Mahkeme-i Temyiz-i Ceza İ'lâmı", s. 748-749.
4. "Vefa-i Mefrûa Müstegilât ve Müskifat-ı Vakf Olsun veya Arazi-i Emiriyeden Olsun veya Mülk Olsun Herhalde Tahliyeleri İçin Vekil-i Devirilerin Ayrıca Hükm-i İ'lâmı İstihsâline Mecbur Olmayacaklarını Hâvî Tanzimât Dairesi Mazbatası", s. 749-750.

5. Ticaret Kanununun 129. ve Haciz Faslının 271 ve 294. Maddeleri Beynindeki Muhâlefet, s. 751.
6. Mahmud Refik, "İlâmâta-ı Farikânın İstimâlinden Mütehaddis Tazminât Davalarının Merci-i Rüiyyeti", s. 751-752.
7. Mahmud Refik, "Usûl-ı Cezaiyyenin 51. maddesi Zeyliyle 89. Maddesinin Fıkra-i Ahiresi Arasında Tenakuz Olub Olmadığının Tedkîki", s. 753-754.
8. "Mürûr-ı Zaman-ı Cezaiyye Makalesine Lahikâ-i Mev'ûde", s. 754-755.
9. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Medeniyye Makalesinin İkinci Cüzünden Mâba'd", s. 755-758.
10. "Osmanlı Bulunan Bir Şahsın Diyar-ı Osmaniyye'de Bir Mahkeme-i Ecnebiyye Tarafından Mefru'na Âkârı Hacz Olunabilub Olunamayacağı Hakkında Suâl", s. 758-760.

47. Sayı, 20 Muharrem 1313 / 13temmuz 1895

1. "Memurin Muhâkemesi Nizamnamesinin Tezyilât-ı Nizamiyye Muhtelifesi", s. 761-763.
2. "Heyet-i İttihâmiyelerin Ancak Derece-i Bedâhette ve Takdire Gayr-i Muhtaç Olan Muafiyet Beyanıyla Maznûnları Men'-i Muhâkemeye Salâhiyetleri Olabileceğini ve Yoksa Bu Daire Haricinde Hakk-ı Takdir-i İstimâl Edemeyeceklerini Mutazammın Temyiz-i Ceza İ'lâmı", s. 763-765.
3. "Mütekâbilen Maznûn Olanların Muâhize-i Cezaiyyeden Vareste Kalmalarını İcab Edecek Suretde Bi'l-Mukâbele Mahkûmiyet-i Maliyelerinin Mûcib-i Nakz ve Hilâf-ı Kanun Olduğunu Müsbet Mahkeme-i Müşarileyha İ'lâmı", s. 765.
4. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet Makalesinin Üçüncü Kısm-ı Bakisinde Mâba'd, s. 766-768.
5. Mahmud Refik, "Müdde-i Şahsilerin Mehâkim-i Cezaiyye Huzurunda Vuku'-ı Feragatlerinde Masârifin Keyfiyyet-i Sukûtu Hakkındaki Makalenin Hitamı.", s. 768-762.
6. "45 Numaralı Nüshamızda Münderiç Haristo Efendi'nin Suâline Cevap", s.772.
7. "Matbaamızda Ma'rûf Bir İmza ile Alınan Varakadır.", s. 773.
8. Mütercimi: Dava Vekili Abdurrahman Adil, "İlâmât-ı Ecnebiyyenin Memalik-i Osmaniyede Keyfiyet İcrâsı Ünvanıyla Selanik Dava Vekillerinden Mösyö Salem'in Kaleme Aldığı Makale-i Mühimmenin Mâba'd", s. 774-776.

48. Sayı, 22 Safer 1313(14 Ağustos 1895) / 13 Ağustos 1895

1. "Şura-yı Devlet Nizamname-i Dâhilîsini 3.Madde-i Muaddilesi", s. 777-779.
2. "Ruhban ve Hahamların Usûl-ı Tahlifine Dair Fıkra-i Nizamiyye", s. 778.
3. Vilâyât-ı Belediye-i Kanununa Zeyl, s. 779.
4. Kendüsüne Tevdî' Edilmiş Olan Mühim Bir İşi Yitiren Bir Dellâlin Ücretini İstizâhâ Dair Varid Olan Suâl, İşbu Suâlin Cevabı ile Mahkeme-i Temyîz-i Hukuktan Bu Babda Sadır Olan İ'lâm s. 779.

5. Yekdiğerine Atf-ı Cürm İden Müttehimin Müteaddiye li-Ecli'l-Müdafaa Bir Vekil Müşterek Tayini Hilaf-ı Kanun ve Mûcib-i Nakz Olduğu Hakkında Mahkeme-i Temyîz-i Heyet-i Umûmiyesi İ'lâmı, s. 783-785.
6. "İ'lâm-ı Ecnebiyyenin Memalik-i Osmaniyede Keyfiyyet İcrasına Dair Makalesinin Mâba'di", s. 785 (Hitamı Gelecek)
7. Mahmud Refik, "Gedik Usûlünün Mahiyyeti ve Tarihi ve Sureti Tesisiyle Hal-i Hazırı Hakkında Makale Mahsusa-i Bi-Cümle", s. 787-791.
8. Ticaret-i Bahriye-i Kanuniyenin Şerhi Hakkında İfade, s. 791-792.

49. Sayı, 27 Ramazan 1313/ 13 Mart 1896

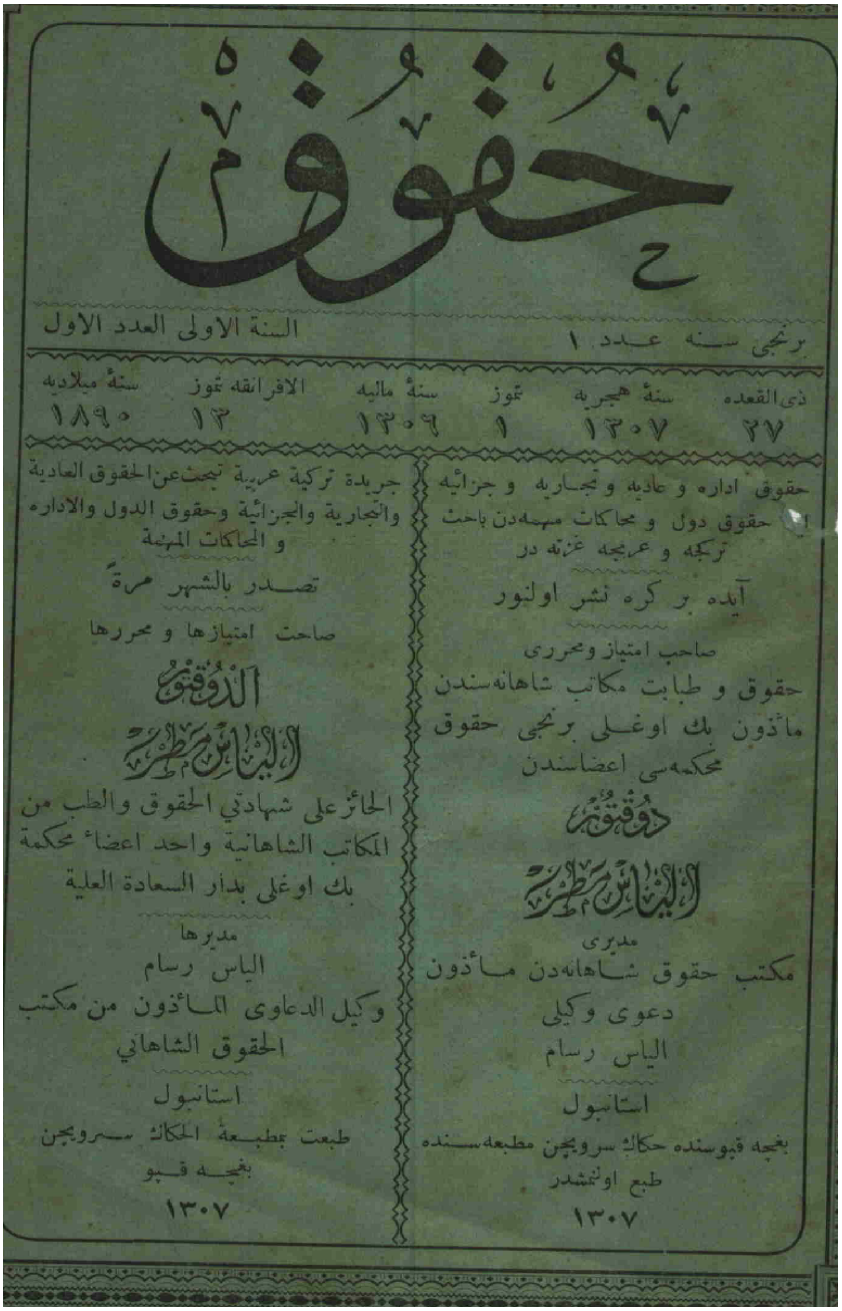
1. "Dellâl ve Simsarlar Nizamnamesinin Dördüncü Maddesinin Zeyli", s.796-798.
2. "Mahkeme-i Başkâtiplerinin Müdde-i Umûmiye Vekâletleri Ancak Müdde-i Umûmiyenin Subût-i Mâni' Mütevakkıf Ve Zabıtnamede Olmayan Mevadd-ı İ'lâmda Münderic Olsa Bile Kanunen Hükümsüz Olduğuna Dair Temyîz-i Ceza İ'lâmı", s.798-799.
3. "Hukuk-ı Şahsiyeden Münbais Hukuk-ı Umûmiye Davalarında Mürûr-ı Zaman-ı Ceza ile Hukuk-ı Şahsiyenin Sakıt Olamayacağı ve İşbu Hukukun Mecelle ve Fakat Masarif-i Davanın Ceza-i Mürûr-ı Zamanına Lüzum Tabiiyeti Hakkında Şura-yı Devlet Bidayet Mahkemesi İ'lâmı", s. 799-803.
4. "Şürekâdan Biri Tarafından İcâr Edilmiş Olan Akârın Bedel-i İcârını İcare İzin Vermiş Olan Şürekâ-i Saire Kendi Şeriklerinden İddia edilib Müstecirden Taleb-i Salahiyetleri Olmadığı ve Ba'de Müstecir Cem'i Hissedârının İcarını Müceyyez Olduğu Sabit Oldukta İnde'l-Talep Her Şerike Bedel İcardan Hisse-i Musibesini Virmeğe Mecbur Bulunduğu Husûsâtı Müsbet Beyoğlu Bidayet Hukuk İ'lâmının Karar Kısmı", s. 803
5. "Saadetlü Reşid Paşa Hazretlerinin Bursa Tarihine Dair Kaleme Almış Oldukları Makalenin Hitamı", S. 807-808.
6. "Cihet-i Şer'iyyede Kaziyye-i Mahkeme İktisab Etmiş Davanın Bir Daha Rü'yetine Salâhiyet-i Kanuniye Olduğu Hakkında Dersaadet İstinaf Hukuk İlamının Karar Kısmı", s. 808-809.
7. Mahmud Refik, "Vazife ve Salâhiyet-i Medeniyye Makalesinin Mâba'di, s. 809-811.

50. Sayı, 1 Zilkade 1313(14 Nisan 1896) / 13 Nisan 1896

1. "Dersaadet Ticaret Odası Nizamname-i Dâhilîsinin Fıkra-i Zeyliyesine Nasih-i Fıkra-i Nizâmiye", s. 813-814.
2. "Müttehimin Beraatine Dair İ'lâmın Ancak Nef'ân lil-kanun Nakzı İstid'a Olunabileceği Hakkındaki Tahdid-i Kanuninin Girid Mehâkim-i Cinaiyesinin Bu Nev'i İlâmâtına Gayr-i Şamil Olduğu İctihâd-ı Mühimmini Natık Temyîz-i Ceza İ'lâmı", s. 814-816.
3. "48. Nüshamızda Münderic Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Yedinci Hukuk Dairesinden Lâhık İ'lâmın Hitamı", s. 814-819.

4. İ'lâmât-ı Ecnebiyyenin Memâlik-i Devlet-i Aliyyede Keyfiyyet-i İcraiyyesinden Bahis Makale-i Mütercimenin Sonu, s.816.
5. Mütercim: Abdurrahman Adil, "Selanik Dava Vekillerinden Mösyö Salem Efendi'nin Kaleme Alıp Abdurrahman Adil Bey'in Tercüme Eylediği Makalesinin Mâba'd ve Hitamı", s. 820-822.
6. Mahmud Refik, "Vazife ve Salahiyet-i Medeniyye Makalesinin Tekmîli", s. 822-825.
7. "İtirazât-ı İbtidâiye ile Mesâil-i Mütekaddimenin Mahiyyet ve Keyfiyyet ve Vaziyetleriyle ol-Babdaki Ahkâm-ı Nazariyeyi Mücmelen Maruf Makale", s. 825-828.
8. "Hukuk-ı Ticaret Nam Kitap Hakkında Mütâlaamız", s. 828.

Ek-2

حقوق

برنجی سنه عدد ۱ — السنة الاولی العدد الاول

ذی القعده	سنهٔ هجریه	تموز	سنهٔ مالیه	الافرانقه تموز	سنهٔ میلادیه
۲۷	۱۳۰۷	۱	۱۳۰۶	۱۳	۱۸۹۰

حقوق اداره و عادیه و تجاریه و جزائیه و حقوق دول و محاکمات مهمه‌دن باحث ترکجه و عربجه غزته در

آیده بر کره نشر اولنور

صاحب امتیاز ومحرری

حقوق و طبابت مکاتب شاهانه‌سندن ماذون بك اوغلی برنجی حقوق محکمه‌سی اعضاسندن

دوقتور

الیاس سرکیس

مدیری

مکتب حقوق شاهانه‌دن ماذون دعوی وکیلی

الیاس رسام

استانبول

بغجه قیوسنده حکاك سرویچن مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

۱۳۰۷

جریدة ترکیة عربیة تبحث عن الحقوق العادیة والتجاریة والجزائیة وحقوق الدول والاداره والمحاکمات المهمة

تصدر بالشهر مرة

صاحت امتیازها و محررها

الدوقتور

الیاس سرکیس

الحائز علی شهادتي الحقوق والطب من المکاتب الشاهانیة واحد اعضاء محکمة بك اوغلی بدار السعادة العلیة

مدیرها

الیاس رسام

وکیل الدعاوی الماذون من مکتب الحقوق الشاهاني

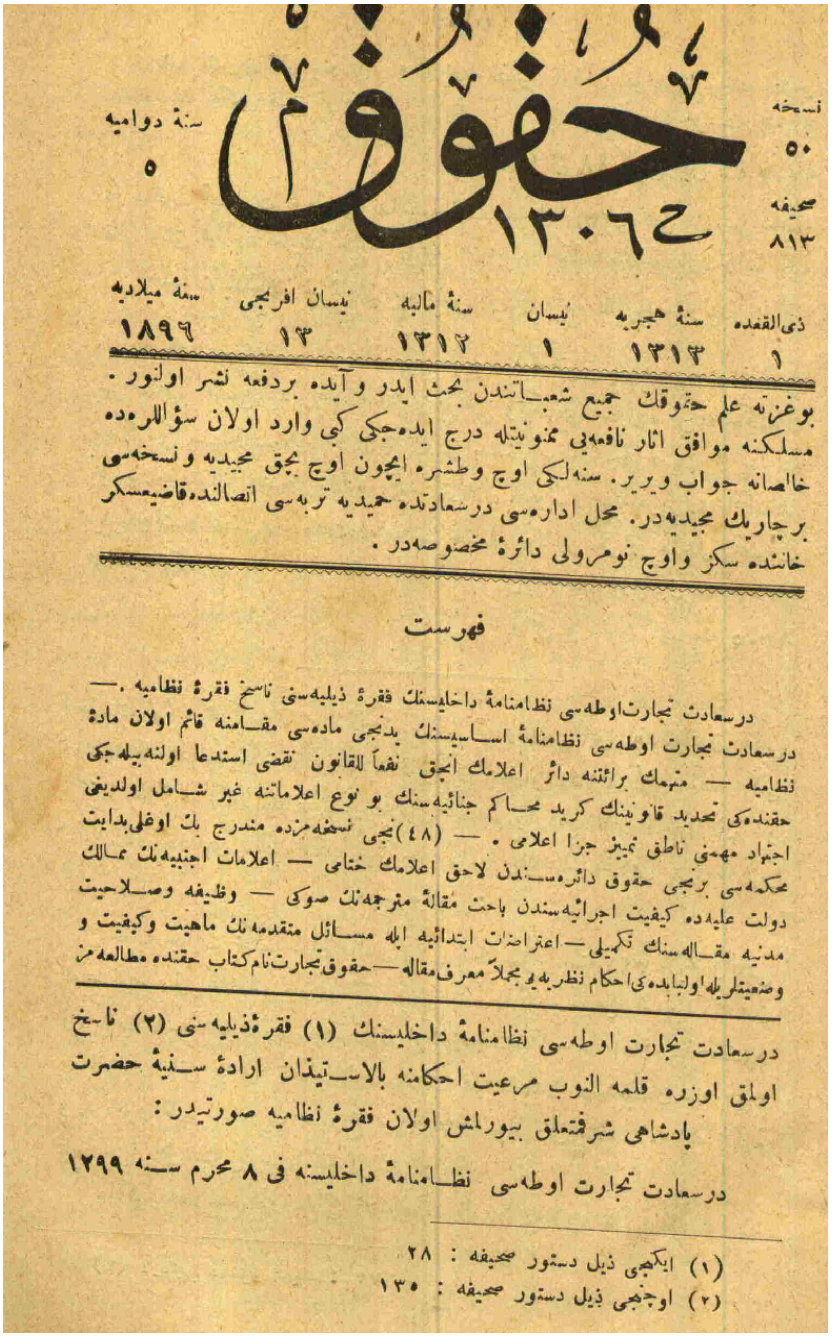
استانبول

طبعت بمطبعة الحکاك سرویچن بغجه قیو

۱۳۰۷

Hukuk Gazetesi'nin ilk sayısının ilk sayfası.

Ek-3

حقوق

نسخه ۵۰ — صحیفه ۸۱۳ — سنهٔ دوامیه ۵

ذی‌القعده	سنهٔ هجریه	نیسان	سنهٔ مالیه	نیسان افرنجی	سنهٔ میلادیه
۱	۱۳۱۳	۱	۱۳۱۲	۱۳	۱۸۹۶

بوغزته علم حقوقك جميع شعبـاتندن بحث ايدر و آيده بردفعه نشر اولنور . مسلكنه موافق اثار نافعه‌يي ممنونيتله درج ايده‌جكي كبي وارد اولان سؤاللره‌ده خالصانه جواب ويريز. سنه‌لكي اوچ وطشره ايچون اوچ بچق مجيديه و نسخه‌سي برچاريك مجيديه‌در. محل اداره‌سي درسعادتده حميديه تربه‌سي اتصالنده قاضيعسكر خانده سكز واوچ نومرولي دائرهٔ مخصوصه‌در .

فهرست

درسعادت تجارت اوطه‌سي نظامنامهٔ داخليسنك فقرهٔ ذيليه‌سني ناسخ فقرهٔ نظاميه . — درسعادت تجارت اوطه‌سي نظامنامهٔ اساسيسنك يدنجي ماده‌سي مقـامنه قائم اولان مادهٔ نظاميه — متمماك براتلنه دائر اعلامك انچق نفعاً للقانون نقضي استدعا اولنه‌بيله‌جكي حقنده‌كي تحديد قانونينك كريد محـاكم جنائيه‌سنك بو نوع اعلاماتنه غير شـامل اولديغي اجتهاد مهمني ناطق نميز جزا اعلامي . — (٤٨) نجي نسخه‌مزده مندرج بك اوغلي بدايت محكمه‌سي برنجي حقوق دائره‌سـندن لاحق اعلامك ختامي — اعلامات اجنبيه‌نك ممـالك دولت عليه‌ده كيفيت اجرائيه‌سندن باحث مقالهٔ مترجمه‌نك صوكي — وظيفه وصـلاحيت مدنيه مقـاله‌سنك تكميلي — اعتراضات ابتدائيه ايله مسـائل متقدمه‌نك ماهيت وكيفيت و وضعيتلريله اولبابده‌كي احكام نظريه‌يه بجملاً معرف مقاله — حقوق تجارت نام كتاب حقنده مطالعه‌مز

درسعادت تجارت اوطه‌سي نظامنامهٔ داخليسنك (١) فقرهٔ ذيليه‌سني (٢) ناسخ اولق اوزره قلمه النوب مرعيت احكامنه بالاسـتيذان ارادهٔ سـنيهٔ حضرت پادشاهي شرفتعلق بيورلمش اولان فقرهٔ نظاميه صورتيدر :

درسعادت تجارت اوطه‌سي نظـامنامهٔ داخليسنه فى ٨ محرم سـنه ١٢٩٩

(١) ايكنجي ذيل دستور صحيفه : ٢٨
(٢) اوچنجي ذيل دستور صحيفه : ١٣٥

Hukuk Gazetesi'nin son sayısının ilk sayfası.